

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תובב"א

סעודה שלישית

ויצא תשב"ז (חלק ב')

קום צא מן הארץ הזאת ושוב אל ארץ מולדתך

• במדרש: בשכר שאמרו לרבקה התלכי עם האיש הזה ונתאמר אלך,
זכו ישראל להוציאם ממצרים • למה השיבה רבקה 'אלך' מעצמו,
אפילו אינכם רוצים • מעשי ה': ענין 'משפטים' היינו לפרעה במצרים
• טבע האדם ובפרט ירא ה' שאי אפשר להיות כפוי טובה • התורה
העלימה דרכי רמיותיו של לבן, בכדי שלא ילמדו מזה • ביאור למה
מתחילה הוצרך יעקב לנמילת רשות מלבן לילך לארצו • ביאור למה
נתייעץ יעקב עם רחל ולא, אחר שהקב"ה כבר ציווה לו לשוב לארץ
אבותיו • הרמאים בדורות האחרונים מוזיקים יותר מלבן, אבל אינם
בעלי מוחות לידע אופני הרמיות כמותו • דבר 'קצתו' מה טוב,
דכשבא עת רצון וזמן גאולה אז שוב אין שליטה לכוחות הסטרא
• אחרא, ואין להתירא מהם

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ה לפ"ק



יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: #1700 1845-366-2793

לשון קדשו - קונטרס רפ"ו (חלק ב) 20 מינוט מתוך 70 קל"ר

לשון קדשו: ארץ ישראל: 072-3275205 ענגלאנד: 0330-350-3110 פעקס: 718-650-2970	קול אוצר יהודא ברוקלין: 718-298-4641 ארץ ישראל: 072-3333419 7-9-2-1-7#
דרוק 1 דערנאך 984 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3	

• ברכת מזל טוב •

הר"ר יודא צבי אקערמאן הי"ו - לנישואי נכדו החתן מאיר יעקב נ"י, בן הרב יואל ראזענפעלד שליט"א עב"ג בת הרב יואל פאווועל שליט"א	הרה"ג ר' יואל הכהן כ"ץ שליט"א מ"ץ בקיטל לנישואי בנו החתן מאיר נ"י - עב"ג בת הרה"ג ר' שלום הלוי אונגאר שליט"א
הר"ר ישראל יצחק מאיר רייך הי"ו לנישואי בנו החתן שאול יחזקאל נ"י עב"ג בת הר"ר חיים שמחה סופר הי"ו	הר"ר משה פריעדמאן הי"ו (בר ישראל ואלף) לנישואי בנו החתן אלימלך נ"י עב"ג בת הר"ר יוסף שרייבער הי"ו (בר הערשל)
הר"ר יואל שווארטץ הי"ו (בר שמואל) לאירוסים בנו החתן יודא נ"י עב"ג בת הר"ר מאיר יעקב כ"ץ הי"ו	הר"ר נפתלי הירצקא בראך הי"ו (בר יצחק) לנישואי בנו החתן יעקב יצחק נ"י עב"ג בת הר"ר שמואל הכהן פריעד הי"ו

• וְהָם יֵעָלוּ לְזִכְרוֹן •

הרה"ח השיש מוכתר בשם טוב, ירא שמים מריבם, נעים הליכות, קבע עתים לתורה, תלמיד רביה"ק ז"ע בקראלי ובסאטמאר, וכל ימיו התחמם לאורו רבי שמואל זאב ז"ל פריעדמאן ב"ר אפרים פישל ז"ל נפטר מ' כסלו תשע"ה	הרבני החסיד והמפואר, איש יקר רוח מאוד נעלה, אוצר כל כלי חמדה וסגולה, היה דבוק ומוקושר לרביה"ק ז"ע בכל ימיו נפשו רבי אלתר ישכר בעריש ז"ל שווימער ב"ר ישראל מנחם ע"ה - נפטר ח' כסלו תשל"ג
הרה"ח ירא שמים, עסק בתורה בשקידה רבה לילות כימים, יגע וטרח להוציא לאור ספרי הקדמונים, תלמיד נאמן לרביה"ק ז"ע ודבק בלב ובנפש בו ובתורתו רבי יצחק ב"ר משה ז"ל בראך נפטר ח' כסלו תש"ם בנותיו: רחל נפטרה כ"ז מכת. לאה נפטרה י"א מכת תשס"ב	הרה"ח, תלמיד הגה"ק ר' שאול בראך ז"ע ודבוק בריב"ק ז"ע רבי שלמה ז"ל סטרולאוויטש ב"ר אהרן יהודא ז"ל - נפטר א' כסלו תשר"מ והוגתו האשה החשובה מרת יענמא ע"ה ב"ר יעקב ז"ל - נפטרה י"ח כסלו תשפ"ד
האשה החשובה והצנועה, אורחותיה באמונה פשוטה, קיבלה כל אחד בסבר פנים, שמרה לשונה מרע וממורה מרת חוה יוטא ע"ה ב"ר יחזקאל צבי ז"ל הי"ד אשת הרה"ח ר' ישכר דוב גרינפעלד שליט"א שבת לן חיים כ"ח חשוון תשפ"ה המקום יתום את כל המשפחה בתוך שאר אבילי ציון וירושלים	לע"נ האשה החשובה אשה יראת ה' צנועה וחסידה מרת רחל לאה ע"ה ב"ר ברוך יודא ז"ל אשת הרה"ח ישראל זאב אקערמאן ז"ל נפטרה ח' כסלו תשע"מ

הרה"ח רבי
מרדכי אהרן ז"ל ווייס
ב"ר קלנימוס (קלמן) ז"ל
נפטר י' כסלו תשס"ד

הרה"ח רבי
משה אפרים
ב"ר ארי' ז"ל
הערשקאוויטש



KolSatmar.com

ב

קושיזות ודקדוקים בפסוק כי מלאו ימי

קושיא ט

ברש"י מפרש שמלאו הימים שאמרה לי אמי. ועוד שהרי אני בן פ"ד שנה ואימתי אעמיד י"ב שבטים ווען ער איז געקומען דערנאך צו לָבֶן, ווארמ לו לבן הגידה לי מה משפחתך, השיב לו יעקב אַעבְדְּךָ שבע שנים בְּרַחַל בְּתֵךְ הַקְטָנָה. נאָדעם האָט ער געזאגט הָבָה אֶת אִשְׁתִּי כִּי מְלֹאוּ יָמִי וְאֶבְרָאָה אֲלֵיָּהּ. [און אויף] כִּי מְלֹאוּ יָמִי, זאָגט רש"י צוויי פֿשְׁטִים: איינס, ס'איז אים ערפילט געוואָרן די טעג וואָס די מוטער האָט אים געזאָגט. און צווייטנס, ער איז [שוין] בן פ"ד שָׁנִים און [ער] דאַרף מַעֲמִיד זיין י"ב שָׁבָטִים, און ווען איז די צייט. דאָס איז מְלֹאוּ יָמִי, [ווייל] ער איז שוין בִּימֵי הַזְקָנָה.

כא

והקשה הרמב"ם על פירושי רש"י, דמה איכפת לו ללבן בכל זה. ויותר ראוי לפרש דהכונה על ששלמו ימי העבודה, וצריך הוא לקיים את תנאו ליתן לו את רחל, וכמו שמפרש בתרגום אונקלוס

ט) פרעגט דער רמב"ם², פאָרוואָס האָט ער עפעס געזאָגט פֿאַר לָבֶן [און אים] דערציילט אַ מַעֲשֶׂה [אז] די מוטער האָט אים געזאָגט. וואָס גייט אים אָן לָבֶן צו דעם. צי [וועגן] די יָמֵי הַזְקָנָה [אז] ער דאַרף מַעֲמִיד זיין י"ב שָׁבָטִים, דאָס איז נישט זיין עַסְק. לכאורה ער האָט נישט אַרויסגעקוקט אויף דעם, צי די מוטער האָט אים געזאָגט, מַה לו, ס'איז נישט זיין עַסְק.

פרעגט ער אַ קִשְׁיָא, פאָרוואָס זאָגט נישט רש"י פֿשוט, כִּי מְלֹאוּ יָמִי, די שְׁנַת הָעֲבֹדָה [של ז' שנים, אז] ס'איז נגמֶר געוואָרן. [און] אזוי פרעגן זיי אַלע.

[וכן] דער תרגום זאָגט דאָךְ אויך אזוי, כִּי שְׁלִימוּ יָמִי עֲבֹדָתִי, ער האָט שוין אָפּגעאַרבעט די זיבן יָאָר, ס'קומט אים שוין.

^א ברש"י (כט, כא): מְלֹאוּ יָמִי. שאמרה לי אמי. ועוד מְלֹאוּ יָמִי, שהרי אני בן פ"ד שנה, ואמתי אעמיד י"ב שבטים. ^ב ברמב"ן (שם): כִּי מְלֹאוּ יָמִי שאמרה לי אמי, ועוד כִּי מְלֹאוּ יָמִי, הריני בן פ"ד שנה ואימתי אעמיד י"ב שבטים, לשון רש"י. מְלֹא שָׁבַע זֹאת, דבק הוא בחטף, שבוע של זֹאת, והן ז' ימי המשתה. גם זה לשון רש"י. ^ג ואם כן למה לא פירש הרב מְלֹאוּ יָמִי על שני העבודה והתנאי ששלמו, כדברי אונקלוס, והוא משמעות הכתוב באמת. ובשביל הימים שאמרה לי אמו, גם מפני זקנתו, לא יתן לו לָבֶן בתו קודם זמנו אשר התנו שניהם, ודי שיקיים תנאו. ^ד וכדברי אונקלוס הוא שנצטרך לפרש מְלֹא שָׁבַע זֹאת על ימי המשתה, כי ימי העבודה שלמים היו, כאשר אמר לו יעקב. וכן פירש רבי אברהם (אבן עזרא). ואני לא ידעתי, כי שבעת ימי המשתה תקנת משה רבינו לישראל (ירושלמי כתובות פ"א, ה"א). ואולי נאמר שנהגו בהם מתחלה נכבדי האומות, כענין באבילות, דכתיב (ויחי ג, י) וַיַּעַשׂ לָאִבְרָהָם אֶבְרָהָם שְׁבַע יָמִים. ומה שלמדו כאן בירושלמי (מ"ק פ"א, ה"ז) ובבראשית רבה (ע, יט) שאין מערבין שמחה בשמחה, סָמָךְ בעלמא, ממנהגי הקדמונים קודם התורה. אבל בגמרא שלנו (מ"ק ט) לא למדוה מכאן, ודרשוה מויעש שלמה את החג (מלכים א' ח, טה). ^ה ויתכן לומר כי היה זה מחילוף משכורתו עשרת מונים (לא, מא), כי יעקב אמר לו מתחלה כי מלאו הימים, ולבן שתק ונתן לו לאה, ואחר כך אמר לו לבן מְלֹא שָׁבַע זֹאת, כי עדיין לא מלאו ימי עבודת לאה, וקודם זמני נתתיה לך. ויעקב שמע אליו וימלא אותם כדברי לבן, כי מה יוכל לעשות, והוא ברחל יחפוץ. ולכן לא אמר הכתוב בתחילה 'ויהי במלאת הימים ויאמר יעקב'. ^ו ועוד יתכן לומר, כי כאשר היה בשנה השביעית אמר יעקב ללבן הָבָה אֶת אִשְׁתִּי כִּי מְלֹאוּ יָמִי, שזו שנת מלאת הימים, וכן זָקֵן עִם מְלֹא יָמִים (ירמ' ו, יא), הוא אשר הגיעו לשנת סופו, וכן עד יום מְלֹאֵת יָמִי מְלֹאֵיכֶם (צו ח, לג), עד יום השביעי שבו ימלאו ימי המלוואים. ^ז או שאמר 'מְלֹא', בעבור שהיו קרובים להמלא, וחשובים כמלאים, וכמוהו רבים. וכן בסדר האחר (וישלה לה, יח) בְּצֹאת נַפְשָׁהּ כִּי מָתָה, בהיותה קרובה לכן, וחשובה כאילו מתה.

^ח בתרגום אונקלוס (שם): וְאָמַר יַעֲקֹב לְלֶבֶן הֵב יְת אִתְּחִי אֲרִי אֲשִׁלְמִית יוֹמִי פְלָחִנִי. ובתרגום יונתן (שם): וְאָמַר יַעֲקֹב לְלֶבֶן הֵב יְת אִתְּחִי אֲרִי אֲשִׁלְמִי יוֹמִי פּוֹלְחִנִי.



לכאורה איז דאָך טאַקע אַ פֿלאַ [על פירש"י, למה לא מפרש כפשוטו].

כב

דער מזרחי ניט זיך עפעס צו פאַרענטפערן. אָבער ער זאָגט אויכעט אינדערמיטן [להקשות] פאַרוואָס זאָגט ער נישט פֿשוט, פאַרוואָס זאָגט ער נישט שְׁלִימוּ יָמֵי עֲבֹדָתִי.

כג

און דער עיקר איז נאָך מער קְשִׁיָּא, וואָס האָט ער עפעס געסטראַשעט לִבְנֵי מִיט דעם [לפי דרך רש"י. נו] הכלל [אַז ס'איז] מְלָאוּ יָמֵי, וואָס איז [דאָס] 'זיין' עֵסֶק. טאַקע אַזוי ווי דער רמב"ן פרעגט, וואָס איז דאָס 'זיין' עֵסֶק.

כד

קושיות ודרוקים בפסוק שְׁלַחְנִי וְאַלְכָּה

[בפעם ראשון כשרצה יעקב לילך מחרן]

דערנאָך ווי ער איז שוין דורכגעגאַנגען די י"ד שָׁנִים [בבית לבן], האָט ער געזאָגט, - [ווען] ער האָט שוין געהאַט די קינדער, זיי זענען שוין געבוירן געוואָרן אַלע י"ב שָׁבָטִים אויסער בְּנֵימִן, - [אמר לו יעקב] תָּנָה אֶת נָשִׁי וְאֶת יְלָדֶי אֲשֶׁר עֲבַדְתִּי [אתך] בְּהֵן וְאַלְכָּה (ל, כו).

שְׁלַחְנִי זאָלסט מיך אַוועקשיקן, וְאַלְכָּה אַל מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי (ל, כה), זאָלסט מיך שיקן.

כה

קושיא י

יש להבין למה הוצרך יעקב לנטיילת רשות מלבן לילך לארצו, וכאמרו שלחני ואלכתי שְׁלַחְנִי וְאַלְכָּה אַל מְקוֹמִי וְלֹאֲרָצִי

(י) [וצריך ביאור] פאַרוואָס האָט ער געבעטן רְשׁוּת, [דעס איז] אויך נישט צו

י בפירוש הרא"ם (כט, כא): מְלָאוּ יָמֵי וכו'. הרמב"ן ז"ל טען ואמר וכו'. ונראה לי שאין מכל אלה טענה כלל. כי מה שטען למה לא פירש הרב מְלָאוּ יָמֵי על שני העבודה והתנאי כו' ופירש אותו על זקנותו. הנה כבר נתנו הטעם בזה מְלָאוּ אֵלֶיךָ, שאפילו הקל שבקלים אינו אומר כן, ורש"י עצמו הביאו בפירושו. ומה שפירש [רש"י] גם כן לימים שאמרה לו אמו, הוא מובן מִהֵבָה אֶת אִשְׁתִּי כִּי מְלָאוּ יָמֵי, שאין מדרך מוסר שיאמר הַשְׁכִּיר תִּכְפָּה שֶׁהִגִּיעוּ שְׁנֵי עֲבֹדָתוֹ הִבֵּה אֶת שְׁכָרִי, כל שכן בענין שאפילו הקל שבקלים לא יאמר תכף שיגיע תנאו הִבֵּה אֶת אִשְׁתִּי, כמו שמוכן מִכִּי מְלָאוּ יָמֵי, ולכן יחוייב שיהיה פירושו כי מלאו ימי הימים שאמרה לו אמו, שאי אפשר לעבור על צויה כשהוא ברשותו. ומה שטען עוד [הרמב"ן] שבשביל הימים שאמרה לו אמו, גם מפני זקנותו, לא יתן לו את בתו קודם זמנו. אינה טענה, כי הדבר הפוך, שאדרבה בשביל שלמות שני העבודה והתנאי לא יתן לו את בתו קודם זמנו, ואף תיכף אחר זמנו, כיון שיש ביד יעקב להרחיב זמן התנאי. אבל בשביל שלמות הימים שאמרה לו אמו, גם מפני זקנותו, שאין בידו להרחיב הזמן בשום אחד מהם, יתחייב בהכרח שיתן לו את בתו מיד אחר זמנו, ולא יוכל להעבירו. ועוד מי הגיד לו שיעקב בקש את אשתו 'קודם' שלמות שני התנאי, עד שאמר שבשביל הימים שאמרה לו אמו גם מפני זקנותו לא יתן לו לבן בתו 'קודם הזמן' אשר התנו ביניהם, והלא מתחלה שאמר ללבן אֶעֱבֹדְךָ שָׁבַע שָׁנִים, לא אמר שבע אלא בעבור שהן הימים אחדים שאמרה לו אמו וְיִשְׁבְּתָּ עִמִּי אַחֲדִים כדפירש רש"י (כט, יח), אלא לא שלמו לו הימים אחדים שאמרה לו אמו אלא אחר ששלמו לו שנות העבודה והתנאי, ומפני שחשש יעקב שמא יעביירו לבן בדברים, מאחר שיש ביד יעקב להרחיב זמן התנאי, הוצרך לומר כי מלאו הימים שצותה לו אמו, שלא יוכל לעבור על צויה, או שמלאו ימי חלדו, ואם לא יתנה לו מיד לא יוכל לקיים ה"ב שבטים שיש לו להוליד. ומה שאמר גבי מְלָא שָׁבַע זֹאת של שבעת ימי המשתה, וכדברי אונקלוס הוא שנצטרך לפרש מְלָא שָׁבַע זֹאת על המשתה, כי ימי העבודה שלמים היו, אין זה מדברי אונקלוס לבדו, כי אף לדברי הרב שפירש כִּי מְלָאוּ יָמֵי על הימים שצותה לו אמו, כיון שלא מלאו הימים שאמרה לו אמו אלא אחר זמן התנאי להוליד, יחוייב בהכרח שיהיה פירוש מְלָא שָׁבַע זֹאת על שבעת ימי המשתה, כי ימי העבודה כבר שלמו.



פֿאַרשטיין. לְמַשָּׁל ווען ער זאָגט ער וויל 'גיין' (מעצמו), פֿאַרוואָס אייגנטליך דאַרף ער (לבן) אים 'שיקן', ער וויל נישט גיין אָן רשות. פֿאַרוואָס האָט אים אויסגעפעלט רשות פֿון לָבֶן'ן.

וְהָרִיאָה שפּעטער (לא, כ-א) ווען ער האָט געוואָלט גיין, איז ער גאָר אַנטלאָפֿן, ער האָט גאָרנישט געהערט (לדברי לבן. ואם כן) האָט ער געקאָנט היצט אויך 'גיין', וואָס האָט ער עפּעס פֿאַרלאַנגט רשות פֿון לָבֶן'ן, שְׁלַחְנִי.

כו

[קושיא יא - מתוך הדריש]

(יא) [גם יש לדקדק על כפל הלשון שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה, דסגי בלשון אחד, וחד מינייהו מיותר].

(הקושיא על פי דברי רבינו, באות קלט)

נז

קושיית ודקדוקים בפסוק שוב אל ארץ אבותיך

[בפעם השני כשהלך יעקב מחרן]

דערנאָך האָט אים דער בורא כל עולמים געזאָגט (לא, ג) שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך, וְאֶהְיֶה עִמָּךְ. [זאָגט רש"י^ה, ווייל] דאָ קען נישט זיין הַשְׁרָאת הַשְּׂכִינָה, [און] אז דו וועסט אַוועק גיין, וועל איך צו גיין צו דיר. [אזוי] האָט דער בורא כל עולמים געזאָגט.

נח

[שטייט ווייטער, וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב] וַיִּקְרָא הָאֵת עַר אַוועקגערוּפֿן רָחֵל וְלֵאָה הַשְּׂדָה אֶל צֶאֱנוּ, האָט ער זיי גערופֿן אין פעלד אַרײַן אַל צֶאֱנוּ, און ער האָט זיי דערציילט די גאַנצע מַעֲשֶׂה, אז דער בורא כל עולמים האָט אים געזאָגט, [און וואָס] ער האָט געשיקט מַלְאָכִים, די גאַנצע מַעֲשֶׂה, [ושאמר לו הקב"ה] עֲתָה קוּם צֵא מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת וְשׁוּב אֶל אֶרֶץ מוֹלַדְתְּךָ.

[שטייט] וַתַּעַן רָחֵל וְלֵאָה וַתֹּאמְרֶנָּה לוֹ, הַעוֹד לָנוּ חֵלֶק וְנַחֲלָה [בְּבֵית אָבִינוּ וְגו', וַעֲתָה] כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה.

נט

קושיא כב

למה נתייעץ יעקב עם רחל ולאה, ונטל מהם רשות, לאחר שכבר נצטווה מפי הקב"ה לשוב לארץ אבותיו

(כב) ס'איז דאָך אַ פֿלאַ, אז דער בורא כל עולמים האָט אים געהייסן גיין, איז ער זיך געגאַנגען ראָטן מיט רָחֵל און מיט לֵאָה'ן? און ווען זיי זאָגן חלילה אַנדערש ווי דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט, וועט ער [דען] טון אַנדערש ווי דער באַשעפּער האָט אים געהייסן? [ואם כן צריך להבין] וואָס האָט ער דאָ געפרעגט אַ שְׁאֵלָה [בכלל].

^ה ברש"י (לא, ג): שוב אל ארץ אבותיך. ושם אֶהְיֶה עִמָּךְ. אבל בעודך מחובר לטמא, אי אפשר להשרות שכינתי עליך (בראשית רבה).



ס

קושיא כג

וכן בתשובת רחל ולאח, למה להם להקדים ולומר העוד לנו חלק ונחלה בבית אבינו וגו', לאחר שנצטווה על זה מפי הקב"ה (כג) און דערנאך, רחל וְלֹאֵה הָאָבֶן אַ גַּאנצע הַקְדָּמָה אים געזאָגט, העוד לנו חלק ונחלה [בבית אבינו וגו'], זיי האָבֶן דערציילט אַ גאַנצע מַעֲשֶׂה, מ'הָאָב מיר נישט וואָס צו וואַרטן [פון לבן], ער האָט אונז פאַרקויפט, [וְעַתָּה כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה] איבערדעם זאָלסטו טון וואָס דער אייבירשטער וועט דיר הייסן. און ווען ס'העט נישט אזוי געווען? ווען זיי העטן יאָ געקאָנט נאָך וואַרטן אַ חֵלֶק ונחלה, און ווען ער העט זיי נישט גיווען פאַרקויפט, דאַרף מען טון אַנדערש ווי דער אייבירשטער הייסט? ווי קען דאָס זיין?

סא

קושיא כד

להבין הלשון 'וְעַתָּה' כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה (כד) און וואָס עפעס [דער לשון] 'וְעַתָּה' [כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה]. [און] וואָס אַ קישור האָט דאָס. ס'איז עפעס אַ פֿלאַ דאָס גאַנצע [ענין].

סב

קושיא כה

ומה מרבה באומרו וְעַתָּה 'כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים' (כה) דערנאָך [איז שווער], וְעַתָּה 'כָּל אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹקִים', 'כָּל' איז אַ רבוי, [והלא אמר לו הקב"ה רק] איין זאך, [וואָס] דער בורא כל עולמים האָט אים געהייסן שוב אַל אֶרֶץ מוֹלֶדְתְּךָ, זאָלסט דיר גיין פון דאָנעט, זאָלסט גיין אַל אֶרֶץ מוֹלֶדְתְּךָ וְאֶהְיֶה עִמָּךְ. עפעס אַנדערש שטייט נישט, קיין אַנדערע צוויי איז דאָ נישט געווען, נאָר דאָס איינע. ס'איז נאָר געווען אַן הַקְדָּמָה צו דעם אַלעם וואָס ער האָט געזאָגט [לרחל ולאח, ממה שדיבר אליו ה', אָבער] מ'געפינט נישט קיין אַנדערע צוויי [בדברי ה'. ואם כן צריך ביאור] וואָס איז ער דאָ מְרַבֵּה [מיט דעם] כָּל.

סג

קושיא כו-כז

גם יש להבין שינוי הלשון שהוסיף יעקב אחר כך, באומרו וְעַתָּה קום צא מן הארץ הזאת, וְשׁוּב אֶל אֶרֶץ מוֹלֶדְתְּךָ. וביאור לשון 'קום' צא. נאָך איז דאָ אַ גרויסע שנוי, [און] אַן אַריכות לְשׁוֹן. דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט שוב אַל אֶרֶץ מוֹלֶדְתְּךָ, [און] דאָס ווייסט מען דאָך [כי] אַז ער גייט צוריק אַל אֶרֶץ מוֹלֶדְתְּךָ, מוז ער אַרויסגיין. [שהרי] וויאָזוי קומט ער אַהין [אַל אֶרֶץ אַבֹּתֶיךָ וּלְמוֹלֶדְתְּךָ, נאָר] אַז ער גייט אַהין [ארויס מן האָרץ הזאת]. און ער [יעקב] האָט צוגעגעבן [כשסיפר הדברים לרחל ולאח, שאמר לו הקב"ה] 'וְעַתָּה קום צא מן האָרץ הזאת', וְשׁוּב אֶל אֶרֶץ מוֹלֶדְתְּךָ [לא, יג], [עפעס] צוויי זאכן.

סד

(כו) קודם [איז עס] אַ טאַפלט לשון, ס'איז דאָך איבעריג [כל המאמר וְעַתָּה קום צא וגו'] (כדלעיל באות סג). [שהרי] ס'איז גענוג ווען ער זאָגט אים [נאָר] שוב אַל אֶרֶץ אַבֹּתֶיךָ [וכמו שאמר לו הקב"ה לעיל].



כז) און דערנאָך וואָס איז דער [לשון] 'קום'.

סה

קושיא כח

כח) [און] וואָס איז דער 'נְעִתָה' [קום צא].

סו

קושיא כט

להבין כוונת הכתוב ויקרא לרחל וללאה השדה 'אל צאנו'. דבשלמא אומר 'השדה', הוא ללמדנו שאין יועצין סוד אלא בשדה ולא בבית, וכדרשת הגמרא. אבל אומר 'אל צאנו' אכתי מיותר הוא

[וישלח יעקב] ויקרא לרחל וללאה 'השדה' [אל צאנו]. שטייט דאָך' [דער טעם, פאָרוואָס אין פעלד], ווייל [אז מ'וויל זאָגן] אַ סוד זאָל מען אַרויסגיין אין פעלד, אזוי זאָגן חכמינו ז"ל. מ'לערנט דאָך אַרויס [מכאן שאם יועצין] זאָל מען גיין אין פעלד. דאָס איז רעכט [אומרו 'השדה'].

כט) אָבער וואָס איז דער 'אל צאנו', ס'איז דאָך אַן איבעריג לשון. מ'ווייסט דאָך ס'איז אזוי געווען, אין פעלד איז ער געווען [כסדר] אינדרויסן מיט די שאָף, ס'איז ממילא [מובן], אָבער ס'איז דאָך נישט קיין נפקא מינה [להענין], וואָס פעלט דאָ אויס צום ענין, צי יאָ שאָף, צי נישט שאָף, דער עיקר איז [אז ווען] ער האָט געוואָלט שמועסן בסוד איז ער אַרויסגעגאנגען אין פעלד אריין, [אָבער] וואָס זאָגט ער עפעס אַל צאנו, אַודאי צו די שאָף. וואָס איז אַ נפקא מינה, צי נישט צו די שאָף צי יאָ צו די שאָף, ס'איז דאָך נישט קיין נפקא מינה.

צב

[קושיא ל]

בפסוק כל העשר אשר הצייל, פירש"י דהוא לשון הפרשה, דכן כל לשון הצלה הוא ענין הפרשה מן הרעה או האויב. אמנם אכתי צריך ביאור למה לא אמר לשון הפרשה ממש, רק לשון הצלה דמשמעו ענין אחר

ל) דער אָמַת איז דאָך אויך שווער אין פֿסוק. ס'שטייט אין פֿסוק [כי] כָּל הָעֶשֶׂר אֲשֶׁר הִצִּיל ה' [מֵאֲבִינִי לָנוּ] [הוא] וּלְבָנֵינוּ.

רש"י זאָגט' [אז] הִצִּיל מיינט מען הִפְרָשָׁה. [וכן כל לשון] הִצִּיל הייסט, אַז מ'איז מִצִּיל [ומפריש] פון שלעכטס אויף גוטס.

[אָבער] לעולם אין פֿשטות איז דאָך הִצִּיל איז טייטש הִצִּיל [מלשון 'ראטעווען', [אז] מ'ווערט ניצול, און הִפְרָשָׁה איז עפעס אַנדערש. ס'קאָן זיין אפילו 'צוויי גוטע זאָכן' [שמפרישם זה מזה. ואם כן קשה] אַז ער וויל זאָגן הִפְרִישׁ, וואָס דאַרפסטו זאָגן הִצִּיל.

צג

[קושיא לא]

גם באומרם לָנוּ הוא 'ולבנינו', יש להבין למה הוצרכו לומר גם 'ולבנינו'

לא) און דערנאָך, [דעם וואָס] ער זאָגט לָנוּ 'ולבנינו'. אַז ס'איז אונזער, איז עס ממילא פֿאַר די קינדער, וואָס דאַרף ער זאָגן פֿאַר אונז און פֿאַר די קינדער, נו אַודאי

¹ בגמרא ברכות (ח): תניא אמר רבי עקיבא, בשלשה דברים אוהב אני את המדיים, כשחותכין את הבשר אין חותכין אלא על גבי השולחן, כשנושקין אין נושקין אלא על גב היד [פירש"י: את יד חברו הוא נושק, ודרך חשיבות הוא זה, מפני הרוק], וכשיועצין אין יועצין אלא בשדה [דאמרי אינשי אזנים לכותל]. אמר רב אדא בר אהבה, מאי קראה, וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו.

² ברש"י (לא, טז): הִצִּיל. לשון הפריש, וכן כל לשון הִצִּיל שבמקרא, לשון הִפְרָשָׁה, שמפרישו מן הרעה ומן האויב.



איז עס, דער עיקר איז נאָר אַז ס'גיהער לָנוּ, ס'איז שוין ממילא אַזוי [שמיעד לבנינו], ווער וועט דען יִרְשָׁנָען [אויב] נישט זייערע קינדער. וואָס פעלט דאָס אויס [צו זאָגן לָנוּ יִרְכְּנֵנוּ]. (ישוב קושיא ל-לא, להלן באות קעד-קעה)

צד

[קושיא לב - מתוך הדריש]

(לב) [בפסוק שאמר יעקב וְהִחַלֵּף אֶת מִשְׁכַּבְתִּי עֲשֶׂרֶת מַנִּים, פירשו רז"ל דהיינו ששינה תנאו ורימהו מאה פעמים. ויש לדייק למה לא מצינו בפסוק מה היו כל אלו הרמויות הרבות שעשה לבן ליעקב, ורק סתם בקצרה כָּלֵל חשבונם של הרמיות]. (הקושיא בדברי רבינו, באות קפב)

קלו

ישוב הקושיות בפסוק שוב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ

הקדמה לישוב קושיא כב-כח

(עד אחר אות קנא)

היצט לאָמיר דאָ גיין ווייטער, דעס וואָס דער בורא כל עולמים האָט אים געזאָגט [שוב אֶל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וגו', און] ער האָט קודם געזאָגט [יעקב עצמו ללבן] שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה אֶל מְקוֹמִי וְלֶאֱרָצִי. (קושיא כב-כח).

קלו

[קושיא א - בפרשת חיי שרה]

במדרש: בשכר שאמרו לרבקה הַתְּלָכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמְרִי אֵלָיו, זכו ישראל להוציאם ממצרים. וצ"ב שייכות הענינים איך וועל דאָ מְקַדִּים זיין וואָס כ'האָב געזאָגט שוין אַסאַךְ מָאֵל" [בביאור הענינים בפרשת חיי שרה].

ס'איז דאָ אַ מדרש^ט, בשכר ששאלו לרבקה הַתְּלָכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמְרִי אֵלָיו (חיי כד, נח), זכו ישראל להוציאם ממצרים. [וצריך ביאור להבין שייכות הענינים זה לזה].

קלח

[קושיא ב - בפרשת חיי שרה]

עוד איתא במדרש: וְתֹאמְרִי אֵלָיו, אֵלָיו מַעֲצָמִי, אפילו אם אינכם רוצים. וצ"ב לאיזה סיבה השיבה כך און דער מדרש זאָגט, [וְתֹאמְרִי אֵלָיו], אֵלָיו מַעֲצָמִי, אפילו אם אינכם רוצים. [ויש להבין] פאָרוואָס האָט זי דאָס געברויכט צו זאָגן.

קלט

[קושיא ג בפרשת חיי שרה, וקושיא יא בפרשתן]

גם יש להבין כפל הלשון שאמר אליעזר שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה' לאדני, [וכן מה שאמר יעקב שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה' אֶל מְקוֹמִי וְלֶאֱרָצִי] לעולם ער האָט געזאָגט [אליעזר] (חיי כד, נו) שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה [לאדני, ולכאורה] ס'איז אַ טאַפלט לשון.

^ח בסעודה ב' חיי שרה תרצ"ו, וס"ג חיי שרה תשכ"ה, ותשכ"ו. וע"ע בליל שב"ק מקץ תשט"ז, ובמסיבה מוצ"ש ויחי תשי"ז. ועיין באורך בדברי יואל (חיי שרה, עמוד תצב), ובעל הגאולה ועה"ת (סימן קט).

^ט בילקוט שמעוני (תהלים, רמז תשצה) ובתנא דבי אליהו (פרק כז) איתא וז"ל: לא גלגל הקב"ה והוציא ישראל ממצרים אלא בשכר שרה רבקה רחל ולאה וכו'. בשכר שאמרו לרבקה הַתְּלָכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה וְתֹאמְרִי אֵלָיו, ונתנה בטחונה על הקב"ה. [והלשון שהזכיר רבינו, כן הוא הלשון בקדושת יו"ט פרשת חיי שרה].

^י בבראשית רבה (ס, יב): וַיִּקְרָאוּ לְרַבְקָה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶיהָ [הַתְּלָכִי עִם הָאִישׁ הַזֶּה], רבי יצחק אמר מרמזים בה התלכי התלכי, וְתֹאמְרִי אֵלָיו, הולכת אני על כרחכם, שלא בטובתכם.

ולשון רבינו הוא כלשון המובא ברש"י (חיי כד, נח): וְתֹאמְרִי אֵלָיו. מַעֲצָמִי, ואף אם אינכם רוצים.

[וכן יוקשה גם בפרשתן (ל, כה) בהלשון שאמר יעקב ללבן שלחני ואלכה אל מקומי ולא רצני].
[דהיה סגי שיאמר] שלחני לארצי, אדער אלכה לארצי [ולמה הוצרך לומר תרוייהו].
[והרי] ער האט דאך געוואוסט אז זיי וועלן נישט אים שיקן [מבלי שילך].

קמ

[קושיא ד - בפרשת חיי שרה]

במדרש: מפני מה היה רבקה עקרה, כדי שלא יאמרו אזה"ע תפלתו של לבן עשתה פירות. וצ"ב מה איכפת לנו אם יאמרו כך דער אמת, ס'שטייט למה היו אמותינו עקרות, שטייט דאך"א פארוואס רבקה אמינו איז געווען אן עקרה, [כדי] אז מ'זאל נישט זאגן אז תפלתו של לבן עשה רושם, [במה שביך את רבקה בברכת אמתנו את ה'י לאלפי רבקה (חיי כד, ס)].
[ולכאורה יש להבין] וואס וועט זיין אז מ'וועט יא זאגן [וכן, ומה איכפת לנו בזה].

קמא

[הקדמה לשוב הקושיות בפרשת חיי שרה]

וביאתי על פי מה שכתב בספר מעשה ה' לפרש מאמר ההגדה ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו מ'שעבדים' היינו לפרעה במצרים. והכוונה בדאם לא היו ישראל יוצאין בעל כרחו של פרעה, אלא היה משלחם מרצונם וכמובחן, אז היו ישראל תמיד 'משועבד' אליו להכיר לו טובה, ואין זה מוב שיהיה לישראל איזה שעבוד והכרה להרשעים, ולכן הוציאם הקב"ה משם ביד חזקה, שלא ברצון פרעה [וביאתי בזה, הדנה] דער כלל איז, אז ס'דאכט זיך אז א רשע האט עפעס א טובה געטון [זה גורם השתעבדות אליו], א שטייגער ווי כ'האב שוין געזאגט אסאך מאל וואס דער מעשי השם"ב זאגט"ב [בפירוש מה שאמרין בהגדה של פסח] עבדים היינו לפרעה במצרים [וכו'], ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו מ'שעבדים' היינו [לפרעה במצרים].
א [ולכאורה קשה מה בא להשימונו בזה], נו אודאי, אז מ'העט נישט ארויסגעצויגן פון מצרים, העט מען דארט געווען. וואס דערציילט ער דא.

קמב

ב [און דערנאך [איז שווער דער שינוי הלשון], ער הייבט אן 'עבדים' [עבדים היינו לפרעה במצרים], און [ער] לאזט אויס [הרי אנו ובנינו וכו'] 'מ'שעבדים' [היינו לפרעה במצרים].

א" בבראשית רבה (ס, ג): אמתנו את ה'י לאלפי רבקה. רבי ברכיה ור' לוי בשם ר' חמא בר חנינה, מפני מה לא נפקדה רבקה עד שנתפלל עליה יצחק, שלא יהיו עובדי כוכבים אומרים תפלתו עשתה פירות וישימים רבה (ב, מא): מפני מה נתעקרה רבקה, כדי שלא יהיו אומות העולם אומרים תפלתו עשתה פירות שאמרו לה אמתנו את ה'י לאלפי רבקה. עד שהתפלל עליה יצחק ונפקדה, הדא הוא דכתיב (תולדות כה, כא) ויקטר יצחק לה' לנכת אשתו.
ב" חיבור הגאון רבי אליעזר אשכנזי אב"ד קראקא, בעל יוסף לקח על מגילת אסתר. נפטר כ"ב כסלו שנת ה'שמ"ו, והחיד"א כותב עליו (שם הגדולים ח"ב, מערכת י" אות כא) שהיה חכם בכל החכמות, וכמעט היה יחיד בדורו.
ג" בספר מעשי השם (מעשי מצרים פרק כד, ד"ה עבדים היינו) וז"ל: אחר שאמר המגיד השינויים וכו' להורות על החירות ורום הלבב המוחלט, נתן תשובה על זה ואמר שאין זה מרום לבב, אבל להורות שעבדים היינו לפרעה במצרים והוציאנו ה' ביד חזקה, שהעבד שאדוניו שיחרר אותו מרצונו אין לו רום לבב, כי עד כל ימי עולם הוא כפוף תחת האדון. ועוד שהעבד שהיה עבד ונשתחרר, רוצה לפרסם השחרור, ויעשה כל מה שאפשר לו להורות על השחרור המוחלט, ואלו לא הוציאנו, רצה לומר שאלו לא הוציאנו ביד חזקה, רק בריצונו, שכמו שהמציא חן לעם בעיני מצרים והשאלום, היה אפשר להמציא להם חן בעיני פרעה לשלחם, וכבר יראה שלא נמשך שום תועלת לישראל מהיות יציאתם ביד חזקה, לכן אמר המגיד, שאם לא היה מוציאם ביד חזקה היו בנינו ובני בנינו מ'שעבדים' לפרעה במצרים, שאין ספק שהעבד המשוחרר שאדוניו שיחררו, לעולם העבד ההוא, עם היות שלא יקרא עבד, עם כל זה הוא משעבד לאדוניו, וכן בנינו ובני בנינו עד עולם, דאם לא כן היה כפוי טובה, ולא היה החירות מוחלט אם היה משעבד. ומפני זה גם כן לא רצה השי"ת יתברך להוציאם ברצון פרעה, רק בעל כרחו ע"י מכות משונות ורעות, באופן שלא נשארו 'משועבדים' לו כלל.



קמג

זאָגט ער אַזוי.

דער בורא כל עולמים האָט געטון נסים וּנְפִלְאוֹת, ער האָט אַרויסגעצויגן מיט דער געוואָלד. [און] לעולם העט מען אים [געקענט] מִחֲזִיר בְּתִשְׁבָּה געווען [זיין, דהיינו לפעול אצלו שישלחם אותם מרצונך], ס'איז דאָך געווען אַ מְצִיאוֹת [לכך, אם לא היה ה' מקשה את לבו], אַז מ'האָט אים געגעבן אַזעלעכע מכות, העט ער אַליין מִרְצוֹן גיווען געשיקט [אם לא היה הקב"ה מקשה את לבו, ואם כן לכאורה למה סיבב הקב"ה שישלחם רק בעל כרחו].

קמד

זאָגט ער דער מעשי השם, [ווייל] ווען ער שיקט בְּרָצוֹן, העט מען גיווען געוואוסט אייביג [אַז] 'פֶּרְעָה' האָט אַ טוֹבָה געטון, [און] אַז פֶּרְעָה האָט דיר געטון אַ טוֹבָה איז מען שוין מְשַׁעבֵּד [אליו להכיר לו טובה, און] אפילו מ'איז אינדרויסן [פון מצרים, אָבער] מ'האָט פון זיך אַ הִשְׁתַּעֲבָדוֹת [לפרעה בלב, כדי] מ'זאל נישט זיין קיין פֶּפּוּי טוֹבָה. און אַז מ'איז מְשַׁעבֵּד צו אַ רָשָׁע, דאָס איז שוין נישט גוט, ס'טויג נישט.

קמה

[איבערדעם] זאָגט ער, 'עֲבָדִים' הָיִינוּ לְפֶרְעָה בְּמִצְרַיִם. וְאֵלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, מ'העט נישט גיווען אַרויסגעצויגן [מיט דער געוואָלד], נאָר ס'העט זיך גיווען צוגעפֿירט 'ער' זאל אונז 'אַליין' אַרויסשיקן, הָרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מִשְׁעַבְדֵּימָהּ הָיִינוּ, העט מען אַלעמאַל געווען 'מְשַׁעבֵּד' [צו אים, גם לדורות, להכיר לו טובה]. אַזוי זאָגט ער¹.

קמו

[ישוב קושיא ג כפרשת חיי שרה, וקושיא יא כפרשת]

ובזה יבואר כפל הלשון 'שְׁלַחוּנִי וְאַלְכֶּה' לאַדְנִי, והוא על דרך שמפרש האר"י הק' בפסוק לָכֵה וְאַשְׁלַחְהָ, דיש ענין שלוחות מהמשלח, ויש ענין הליכה מעצמו. ולזה אמר 'שְׁלַחוּנִי וְאַלְכֶּה', דאפילו אם אתם תשלחו אותי, לא אקבל השליחות, אלא אלך מעצמי, כדי שלא יהיה לי שום שעבוד של הכרת הטוב אליכם. דאָס קאָן זיין.

ער [אליעזר] האָט דאָ געזאָגט, איך ברויך נישט לָכֵה [אַז] 'דו' זאָלסט מיך שיקן. [ולזה אמר בכפל לשון 'שְׁלַחוּנִי וְאַלְכֶּה', והוא על דרך וואָס] דער אר"י הקדוש זאָגט דאָך¹, [בביאור כפל הלשון שבפסוק] לָכֵה וְאַשְׁלַחְהָ [אַל פֶּרְעָה] (שמות ג, י), [אַז] לָכֵה איז טייטש [אַז]

¹ וז"ל רבינו במסיבה מוצ"ש ויחי תשי"ז: (במקור): זאָגט דער מעשי השם, לעולם האָט מען דען געמוזט אַרויסציען בְּדִי חֻזָּק? [והלא] דער בורא כל עולמים האָט געקאָנט פֿרעה'ן אַריינגעבן אין שְׁכָל ער זאל אַרויסלאָזן אידן, מ'העט אים גאָר [געווען] מְטִיב אַת לָכֵב, מ'העט גיווען געקאָנט פֿועל'ן ביי אים, [ווען] זיי זענען געקומען משה ואהרן מיט אַזא גרויסע קדושה, [און] לֵב מְלָכִים וְשָׂרִים בְּיָד ה'. זאָגט ער אָבער אַזוי, ווען מ'פֿועל'ט ביי אים און פֿרעה טוט אונז די טוֹבָה און לאָזט אַרויס אידן, [העט אויסגעקומען אַז] אייביג העט מען געהאַט אַ 'פֿליכט' [פי' התחייבות] קעגן דעם פֿרעה'ן, אייביג העט מען אים 'שולדיג' געווען עפעס אַ טוֹבָה, העט מען געוואָלט כסדר נושא חן זיין ביי פֿרעה'ן און ביי די מצריים, און דאָס איז עפעס אַ 'ביטערע מעשה', אַ מיאוס'ער פֿליכט, אַז מ'האָט אויף זיך אַ פֿליכט קעגן רשעים וכו'. מ'מוז דאָס טייער באַצאָלן דערויף. וואָרן מ'קען דאָך נישט זיין קיין פֿפּוּי טוֹבָה, די טִבֵּע פֿון אַ מענטש - איבערהויפט פֿון אַן ערליכן מענטש - [איז אַז] ער קען נישט זיין קיין פֿפּוּי טוֹבָה, ס'רייסט אים אַריין, ס'פֿירט אים אַריין [אַז] מ'וועט אייביג האָבן אויף זיך אַ פֿליכט [אליו. ונמצא] העט מען אייביג געהאַט אַ פֿליכט פֿאַר די מצריים, איבערדעם האָט הקב"ה געטוהן גרויסע נסים [להוציא את ישראל משם בְּדִי חֻזָּק, בעל כרחו של פרעה].

¹¹ בשער הפסוקים (פרשת שמות): וְעַתָּה לָכֵה וְאַשְׁלַחְהָ אַל פֶּרְעָה וגו'. הנה מלת לָכֵה יורה שילך מעצמו, בלי

מ'גייט אליין, נישט בתורת שליחות, און וואָשליַך אַז אַ שליחות. וואָס שוואַכע משה לפרעה היה טובה לישראל, ורעה למצריים, לכן אמר ב' הלשונות, דכנגד הטובה היה זה בשליחות מאת הקב"ה, ולנגד הרעה לא נתייחס זה בתורת שליחות, כהולך מעצמו].
[וכמו כן בכאן אמר 'שליחותי וואָלכ'ה, והכוונה כי] אפילו [באם] 'שליחותי', עטס וועט מיך שיקן, 'וואָלכ'ה', איך וועל גיין אליין [לא בבחינת שלוחכם].

קמז

[וכן יבואר בזה כפל הלשון שאמר יעקב 'שליחותי וואָלכ'ה' אַל מקומי וואָרצי, דבכל אופן אני אלך מעצמי, אף אם אתה תהיה המשלח, ולא ישאר לי שום שעבוד והכרה אליך]. [ויעיין זה להלן באות קנא].

קמח

[ישוב קושיא ד - בפרשת חיי שרה]

וכן למען זה היה רבקה עקרה עשרים שנה בכדי שלא יאמרו תפלתו של לֵבן עשתה פירות, משום דאם היו אומרים כך, היה מוטל עלינו הכרת הטוב ללֵבן, וזה לא טוב להיות אסיר תודה והכרה לרשע איבערדעם קאָן זיין האָט מען נישט געוואָלט מ'זאָל זאָגן תפלתו של לֵבן עשה רושם, [ווייל דעמאָלטס] אין די אַלע דורות העט מען גיווען געפונען [מקום לומר כי] לֵבן האָט דאָ אַ טובה געטון, [ושבני ישראל] זיי זענען אַרויסגעקומען אויף דעם עולם אינגאנצן דורך לֵבן'ס תפלה, העט מען גיווען כפוי טובה געווען [כלומר אסירי תודה ללֵבן], און אַז מ'איז כפוי טובה [כלומר אסירי תודה] פאַר לֵבן'ן, אַז מ'איז מ'שעבד צו אַ לֵבן, דאָס איז נישט גוט, [ולכן] האָט געמוזט זיין עקרות [תחילה], מ'זאָל ווייזן אַז 'זיינס' איז גאָרנישט, [און] מ'זאָל זען [אַז] מ'האָט נישט געהאָט פון אים קיין טובה.

קמט

[ישוב קושיא ב - בפרשת חיי שרה]

ומטעם זה גם רבקה עצמה אמרה אֵלַי מעצמי, אפילו אם אינכם רוצים. כדי שלא אהיה משועבד אליכם כלום

איבערדעם האָט זי אויך געזאָגט אֵלַי מעצמי, אפילו אם אינכם רוצים, עטס זאָלט נישט מיינען [אַז] 'עטס' שיקט מיך, [און] 'עטס' וועטס וועלן מיר האָבן געטון [איזה טובה. רק אַלך מעצמי, און] עטס וועטס נישט האָבן געטון קיין שום טובה.

שישולח מאתו ית'. ומלת וואָשליַך יורה היפך מזה. אבל הענין הוא, כי הקב"ה היה שולחו בשליחות זה, ויש בו רעה שהיא טובה, כי על ידי שליחות הזה כתיב (שמות ה, ט) תִּכְבַּד הָעֶבֶדָה על הָאֲנָשִׁים וגו', והטובה באה באחרונה, שיצאו ישראל ממצרים. והנה מצינו (בבראשית רבה ג, ו) כי אף על פי שהכל בא מאתו יתברך, אין הקב"ה מייחד שמו על הרעה. ולכן בבחינת הרע הנמשך בשליחות הזה, אמר לָכֵה, מעצמך. ובבחינת הטוב שאני עתיד לגאולם, אמר וואָשליַך. והוא ע"ד מה שכתוב אצלינו בישעיה (ו, ח) בפסוק אַתְּ מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יִלְךְ לִנְוֹ. וכן הוא גם בליקוטי תורה פרשת שמות וז"ל: וְעַתָּה לָכֵה וואָשליַך אַל פְּרָעָה, מלת לָכֵה וואָשליַך סותרים זה את זה. אך הכוונה כי הלא הקב"ה היה משלח את משה ב' שליחות, א' לטובת גאולת ישראל, והב' לרעה, שעל ידי השליחות נאמר תִּכְבַּד הָעֶבֶדָה על הָאֲנָשִׁים, אמנם הקב"ה אינו מכנה השליחות לעולם על הרעה, לכן נגד הא' שהוא תכבד העבודה אמר לָכֵה לעצמך, כאילו איני משלחך, אך נגד הב' שהוא לטובת גאולת ישראל אמר וואָשליַך, כי בכאן כינה הקב"ה שמו על השליחות לטובה. וכוונתו בזה תבין פסוקים (בישע"י) וְאֲשַׁמְעֶה אֶת קוֹל ה' אִמְרֵי אֶת מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יִלְךְ לִנְוֹ תחלה, אמר אֲשַׁלַּח ואח"כ אמר יִלְךְ, גם תחלה לשון יחיד ואח"כ לשון רבים. אך הענין כי ישעיה חצי נחמה וחצי צרה כמ"ש, אך ירמיה כולו צרה, אמנם נגד ב' אלו אמר אַתְּ מִי אֲשַׁלַּח נגד הטובה והנחמה, לזה אמר לשון שליחות גמור ובלשון יחיד, כי כינה השליחות לעצמו לבד, אך נגד היותו שליח בענין הצרות אמר וּמִי יִלְךְ לִנְוֹ, בלשון הליכה ובלשון רבים, כי לא רצה הקב"ה לעשות רעה לבדו. ואמר ישעיה (שם) הִנְנִי שְׁלִחְנִי, רצה לומר איני רוצה רק שאהיה שליח לטובה, וזו שְׁלִחְנִי בלשון שליחות. אז אמר לו הקב"ה (שם, ט) לָךְ, כי עתה לא היה צריך רק לרעה לזה אמר לָךְ וְאֶמְרָתְּ וגו', שהיא רעה, לכן אמר בלשון הליכה.

קנ

[ישוב קושיא א - בפרשת חיי שרה]

ובזה אתי שפיר שייכות הענינים במה שאמרו במדרש, דבשכר שאמרה רבקה כך, וכו' ישראל 'להוציאם' ממצרים, והיינו שהקב"ה יוציאם ביד חזקה שלא ברצון פרעה. דשניהם הם ענין אחד ומטעם אחד, שלא להשאר אצלינו שום שעבוד והכרת הטוב להרשעים

דאָס זאָגט דער מדרש, בשכר ששאלו לרבקה ונתאמר אֵלֶּךָ אפילו אם אינכם רוצים, דורכדעם וכו' ישראל 'להוציאם' ממצרים, די זעלבע זאך האָבן זיי זוכה געווען אַז דער בוראָ קָל עוֹלָמִים [הוא 'שהוציאם', בעל כרחו של פרעה, ולא שלחם פרעה מרצונו].

דאָס איז די זעלבע זאך.

קנא

ישוב קושיא יא

[והנה] לעולם איז דאָך אַזוי, [דכמו כן] יעקב אבינו האָט אים געזאָגט איך וויל מיר גיין [מעצמי, ולזה אמר בכפל לשון] שְׁלַחְנִי וְיֵאלְכֶה [וכדרך המבואר לעיל באות קמו-קמז].
[ומכל מקום אמר גם 'שְׁלַחְנִי', ליטול ממנו רשות, כיון שעדיין לא הגיע הזמן של גמר כל התיקונים ולא נצטווה עדיין בנבואה לצאת משם [וכדלהלן באות קנט]].

קנב

עוד הקדמה לישוב קושיא כב-כח

לכאורה האִיך רצה יעקב לילך משם בפעם הראשון, והלא עדיין לא היה נגמור הוצאת כל הנשמות ישראל מן צאן לבן, וצריך לומר שאז עדיין היה דעתו לחזור אחר כך ללבן לגמור התיקונים, ורק רצה עתה לילך לארץ ישראל לפי שעה [אמנם לכאורה יוקשה, האִיך רצה אָז יעקב אבינו לילך לארץ ישראל, וכי] האָט ער דען נישט געוואוסט [שצריך עוד להוציא את נשמות הכלל ישראל מן הצאן של לבןזט, אשר על זה הוא שטען ואמר] מְתֵי אַעֲשֶׂה גַם אֲנֹכִי לְבִיתִי^{טז}.
[וכי] האָט ער דען נישט געוואוסט [אז] ער ברויך אים נאָך געבן די עֲקָדִים נְקָדִים וּבְרָדִים [שבהם היו טמונים נשמות בני ישראל. ואם כן מעיקרא מאי קסבר] וויאָזוי קען ער אַוועקגיין, [והלא באמת] ער קען נאָכנישט אַוועקגיין.

קנג

אמנם יבואר על דרך שביארתי בהנאמר באברהם לָךְ לָךְ מֵאַרְצֶךָ, ומבואר בסדר עולם שהיו ב' הליכות. וקשה האִיך נרמז זה בפסוק

נאָר וואָס'זשע דען, ער האָט געקלערט [שילך עתה מבית לבן, ושוב יחזור לשם אחר כך בהליכה שנית, ולכן כאן בפעם הראשון נאמר רק לשון 'הליכה', ולא לשון 'ציאה', וכדיבואר].

קנד

ס'איז אַזוי ווי איך האָב געזאָגט דאָ דעם זונטאָג^{טז}, וואָס כ'האָב נאָכגעזאָגט [מה שמבואר בסדר עולם]^{טז} ווי ס'שטייט [לך יב, א] לָךְ לָךְ מֵאַרְצֶךָ וּמִמּוֹלֶדְתְּךָ וּמִבֵּית אָבִיךָ, [דמפרש שם כי] ס'איז דאָך געווען צוויי הַלִּיכוֹת, ער איז געגאַנגען איין מָאָל קיין אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל [בהיותו בן ע' שנה, ואז היתה ברית בין הבתרים, און] ער איז געווען אַ יאָר [בארץ ישראל] און ער איז צוריק געגאַנגען [לחרן, און] ער איז פינף יאָר געווען אין חָרָן, און [ער איז] דאָס צווייטע מָאָל געגאַנגען [לארץ ישראל בהיותו בן ע"ה שנים, כדכתיב] (שם, ד) וְאַבְרָם בֶּן

^{טז} וכמו שביאר רבינו ענין זה באורך לעיל בהדרוש (בהנדפס בחלק א' של הקונטרס).

^{יז} במסיבה להחזקת הישיבה שהתקיימה ביום א' ויצא תשכ"ז (לשון קדשו קונטרס ריג, חלק א).

חֲמֵשׁ וְשִׁבְעִים שָׁנָה [בצאתו מחרן, שעל זה] דָּאָגַט דער סדר עולם" [אז דאָס] איז געווען [ביי] דאָס צווייטע מאָל, [אָבער ביי] דאָס ערשטע מאָל איז ער הערשט געווען [רק] שִׁבְעִים [שָׁנָה].

קנה

[ולכאורה קשה] נו ער הייבט אָן לָךְ לָךְ, גייט דאָך [דאָס בפשטות] אַרויף אויפן ערשטן מאָל, און [ער] לאָזט שוין אויס וואָבֶרם [בן חֲמֵשׁ וְשִׁבְעִים שָׁנָה] בַּצָּאתוֹ מַחֲרָן. נו [לפי פשוטו] ווייסט מען נישט וואָס טוט זיך, ווען איז דאָס געווען.

קנו

וביארתי כי מקורם נאמר לשון הליכה לחור, לָךְ לָךְ מֵאֶרֶצָה, וזה היה על דעת לחזור לחור, אבל אחר כך נאמר 'בַּצָּאתוֹ' מַחֲרָן, דלשון יציאה מורה שלא על דעת לחזור עוד

האָב איך געזאָגט דער פֿשֿט, [דהנה לשון] יִצְיָאָה הייסט [אויף] אַ זאָךְ [שהוא שלא על דעת לחזור, און ווין] איך האָב געזאָגט דעם הֶסֶכֶר [דערפון, און] מֵאֶרֶץ גְּעוּוּעַן, אַז ס'איז צו פֿאַרשטיין מיטן רמב"ן" [בביאור דין עירובי תחומין, אז] אַוועקגעגאַנגען פֿון אַ פֿלאַץ הייסט [נאָך] אַז ס'איז נישט דַעֲתוֹ לַחֲזוֹר.

[און] ס'איז דאָך עַל פֿי הֶלְכָה אויך אַזוי, וְהִרְאָיָה מ'מוז נוֹהֵג זיין יום טוֹב שְׁנִי ווער ס'איז דאָרטן [בארץ ישראל, ודעתו לחזור לחוץ לארץ, דצריך לנהוג] כְּחֻמְרֵי הַמָּקוֹם

" בסדר עולם (פרק א): אברהם אבינו היה בשעה שנדבר עמו בין הבתרים בן ע' שנה, שנאמר (בא יב, מא) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וגו', לאחר שנדבר עמו ירד לחרן ועשה שם חמש שנים, שנאמר (כא יב, ד) וְאַבְרָם בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְשִׁבְעִים שָׁנָה בַּצָּאתוֹ מִחֲרָן.

" בחידושי הרמב"ן (עירובין יז:): ויש לתמוה לדברי רבי עקיבא כיון דאלפיס אמה מן התורה הם, היאך עירוב מועיל לילך יותר, והרי העירוב הזה מועיל לענין של דבריהם, והוא דומה לעירובי תבשילין ולעירובי חצרות שהוא מדבריהם. ובודאי שְׁהִמְקָרַב 'ברגליו' אפשר שהוא מן התורה, לפי שהוא קונה בין השמשות שביתתו במקום רגליו, וכאן הוא מקומו וכאן הוא עירובו, אלא 'עירוב הפת' איך מועיל מן התורה, ומהיכן למד רבי עקיבא היתר עירוב להקל על דברי תורה. ובודאי שלא היה רבי עקיבא חולק בעירוב, כדתנן רבי עקיבא אומר אין לו ממקום עירובו אלא אלפיס אמה, אמר רבי עקיבא אי אתם מודים לי בנותן עירובו במערה שאין לו ממקום עירובו אלא אלפיס אמה כו', בפרק כיצד מעברין (עירובין סא.) וכו'. ובהרבה מקומות במסכת זו מוכיח כן שהכל מודים בעירוב. אלא יש לומר לדברי האומר תחומין דאורייתא, או שהעירוב הלכה למשה מסיני, או חכמים סבורין כיון שדעתו בכאן ואמר תהא שביתתי במקום פלוני, עשאו ביתו, ומשם אני קורא אל יצא איש מִמָּקוֹמוֹ, וכדאמרין בפרק הדר (שם עו.) התם אנו סהדי דאי מתדר לה התם טפי ניחא ליה והוה ליה מקום פיתא ולינה ומהתם משחינן ליה. נמצאו העירובין, בין ברגליו, בין בפה, בין "בפת", כולם דבר תורה הם.

" כמבואר בשלח ערך ('אוי"ח תצו, ג), וכן פסק הב"י בשו"ת אבקת רוכל (סימן כז), ועיין באורח בשו"ת גנת ורדים (כלל ד, סימן יד-טו), ובפרי חדש ('אוי"ח שם), ובבבב"י יוסף (שם, ז) ובשערי תשובה (שם, ה). וכן המנהג פשוט וכן הורה רבינו לשואלים [אך בשו"ת חכם צבי (סימן קא) לא סבר הכי, ועי' בשו"ע התניא ('אוי"ח שם, יא) שעכ"פ לענין בן חור"ל שנכנס לאר"י ה"בא ב' דיעות, אבל גם היעב"ץ בנו כבר גמגם על דבריו בזה, וכבר האריכו מהאחרונים הנ"ל לחלוק על החכ"צ, והעידו שכן הוא המנהג, וע"ע בשאלת יעב"ץ (לכנו, סימן קסח)].

ואף שיש עוד חילוק בזה, שהרי כתב המגן אברהם ('אוי"ח שם, ו) בשם רדב"ז (ח"ד, סימן אלף קמה) הדעוקר דירתו עם אשתו מארץ ישראל לחוץ לארץ, אע"פ שדעתו לחזור דינו כמי שאין דעתו לחזור, עכ"ל. ונאם כן יוקשה בכאן, והלא אברהם בא לארץ כנען בידד עם שרה אמנו. אבל באמת דברי הרדב"ז והמגן אברהם היינו דוקא 'בעוקר דירתו' משם, וקובע דירתו כאן, וכדמוכח בלשון המג"א ובאריכות דברי הרדב"ז, דבזה אף שדעתו לחזור עוד ביום מן הימים דינו כבני המקום שיצא לשם. וכן ביאר בפרי חדש ובמשנה ברורה ('אוי"ח שם) בדברי הרדב"ז דמיייר באופן שסתמא דמילתא הוא שישאר שם, אף שיש עוד בדעתו מחשבה לחזור. - וכן מבואר בדברי יחזקאל החדש (בשו"ת סימן י, ובמכתבי קודש אות נח) וז"ל: וכי בשביל שנסע להמציא רפואה לאשתו ולחזור תיכף, אינו מיושב ארץ ישראל חלילה. אפילו בדבר הלכה ביו"ט שני של גליות גם כן דינו כמו כל בני ארץ ישראל שדעתם לחזור. הגם דבשו"ת הרדב"ז כתב דאם עקר דירה עם אשתו צריך לנהוג יו"ט שני ככל בני חוץ לארץ, היינו באותן שעוקרים דירה מארץ ישראל עם נשותיהן, וקובעים דירתן' בחו"ל, כמו שיש ספרדים עושין כן הולכין לאימיר וקובעין שם דירה 'בלי זמן', רק דעתם לחזור עוד 'לעת זקנתם' לארץ ישראל, על זה

שִׁיצָא מַשֵּׁם [ולנהוג יום טוב שני], ס'הָאָט דעם דין ווי גלייך מ'העט געווען דאָרט [במקום שיצא משם], ס'הייסט נישט [אַז] מ'איז נישט אַרויס געגאנגען.
[ווי] איך האָב געברענגט ראיִות דערויף, [נאָר] איך וויל נישט היצט מאַרירן זיין אין דעם.

קנו

איבערדעם זאָגט ער [לך לך מארצך וגו', אמנם] דאָס ערשטע מאָל איז ער נאָכנישט אַוועק געגאנגען פון תָּרֶן, וואָרן ס'איז נאָך געווען דעָתוּ לַחֲזוֹר. [אבל אחר כך אמר] וְאַבְרָם בֶּן חָמֶשׁ וְשִׁבְעִים שָׁנָה איז געווען 'בְּצֵאתוֹ מִתָּרֶן, ווען ער איז 'אַוועק' [פון דאָרט אינגאנצן, ווייל] דעמאָלטס איז שוין נישט געווען דעָתוּ לַחֲזוֹר [און] ער איז 'אינגאנצן' אַוועק געגאנגען.
כ'הָאָב געשמועסט [דעם ביאור הענין] באריכות.

קנב

ועל דרך זה יבואר גם כאן אצל יעקב, שחשב שילך עתה מבית לבן, ושוב יחזור לשם אחר כך בהליכה שנית לגמור התקונים בצאן לבן [ולכן כאן בפעם הראשון נאמר רק לשון 'הליכה', ולא לשון 'ציאה']
דאָס קאָן זיין [גם ביעקב, במה שחשב מתחילה לילך כבר עתה מחרן, דהטעם היה ווייל] ער האָט געוואוסט ער קען נישט האָבן קיין השָׁרָאָת הַשְּׂכִינָה [כל זמן היותו אצל לבן כמו שכתב רש"י, ולכן] ער מוז אָביסל אַוועקגיין.
אַבער ער האָט געוואוסט [גם מתחילה אַז] ער מוז נאָך צוריקקומען, [וויבאלד] ער האָט נאָכנישט אַרויסגענומען דאָ אָט די אַלע נְשָׁמוֹת, די ניצוצין הַקְּדוּשִׁים, [און] ער האָט דאָ צו טון נאָך, ער מוז נאָך צוריקקומען^{כא} [בכדי להוציא את כל אלו הנשמות והניצוצין הקדושים מן צאנו של לבן על ידי הנס דעקודים וטלואים]^{טז}.

קנט

ישוב קושיא י - מדברי יואל

ועל כן בפעם ראשון לא רצה יעקב לברוח מבלי רשות, רק אמר גם לשון 'שלחני', כי עדיין לא הגיע זמן גמר התקונים, שמורה על זמן הגאולה, ועדיין הוצרך לסבול עול הגלות [ועל כן בפעם ראשונה לא רצה יעקב לילך בלי רשותו, כי ידע שעדיין לא נשלמו ימי גלותו, ויצטרך עוד לחזור אליו, ואסור לדחוק את השעה בענין הגלות, ובוה עשה יעקב גם כן סימן ופועל דמיוני לבניו שאסור לדחוק את הקץ כל זמן שלא נשלם ולא הגיע עת הגאולה. על כן אמר יעקב גם לשון 'שלחני' וְאַלְכָה, שלא רצה לילך מאתו בלי רשותו כלל, ולברוח מאצלו].

קס

ועל דרך זה פירשתי בענין המבואר בגמרא שאסתר כשאמרה אִישׁ צַר וְאַיִב, היתה מחוה כלפי אחשוורוש, ובא מלאך וסתר ידה כלפי המן. כי אסתר חשבה שכבר הגיע אז זמן הגאולה שלימה, ושוב אינו צריכה להתיירא מאחשוורוש, ולזה בא מלאך והודיע לה שעדיין לא הגיע זמן תיקון השלם, ועדיין יש לה להכניע עצמה לפני אחשוורוש, דאכתי עבדי אחשוורוש אנן [וכעין זה פירשתי במה שאמרו חז"ל בגמרא מגילה (טז), וְתֹאמַר אֶסְתֵּר אִישׁ צַר וְאַיִב הָמָן הָרֶע 'תָּה' (אסתר ג, ו), אמר רבי אלעזר, מלמד שהיתה מחווה כלפי אַחֲשֻׁרֹושׁ, ובא מלאך וסתר ידה כלפי הָמָן.

שפיר כתב הרדב"ז דדינו כבני חז"ל, כי גם אנחנו כולנו מצפים לבוא לארצינו הקדושה במהרה. אבל ככהאי גוונא שנסע רק למצוא רפואה ולחזור, מה נפקא מינא אם הוא לבד נסע לחר"ל אדעתא לחזור, או גם אשתו הוכרחה לבוא אדעתא לחזור הוא וגם היא, דינם כבני ארץ ישראל, והם בכלל יושביה - [ועיין עוד אריכות בדינים אלו, בשו"ת מנחת יצחק (ח"ד, ד, ח"ה, מג. ועוד), ואכמ"ל].
^{כא} כאן חסר קצת על הריקאָרדינג, ונשלם מהנדפס בדברי יואל.

והקשו המפרשים להלא כמו זר נחשב זה, ומה ראתה אסתר להראות באצבע כלפי המלך שהוא איש צר ואויב, ולא חששה כי אחת דתה להמית עבור זה.

וביותר תמוה דאחרי שבאתה כאן לבקש מלפניו על נפשה ועל עמה, איך מלאה לבה לחרפו ולגדפו. והמפרשים תירצו זה בכה וזה בכה. והיותר נראה לי, דלפי שכבר ראתה אסתר התנוצצות הגאולה, על כן סברה שכבר הגיע קץ הגאולה השלימה, ומעתה אינה צריכה עוד לשום חסד וחנינה מאת אֱחָשֶׁרֶשׁ, ועל כן הראתה באצבע עליו.

אבל בא מלאך וסתר ידה כלפי הַמֶּלֶךְ, ובוהו רָמַז לה כי אכתי עבדי דאחשורוש אנן, ועדיין לא נשלם קץ הגלות, ועל כן אסור לדחוק את השעה, וכמו השביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא ימרדו באומות, כמאמרם ז"ל בנמרא כתובות (קא).]

קסא

ישוב קושיא כב

אמנם אצל יעקב בפעם השניה, אז כבר נגמרו כל התיקונים, וכבחינת עת הגאולה, אז שוב לא היה צורך ליטול רשות מלכן. ולזה כבר נצטוו מפי הקב"ה לשוב לארץ ישראל. והבין יעקב דהוא על דעת שלא חוזר עוד, אמנם מכל מקום מכיון שלא נאמר לו לשון 'ציאה', עדיין נסתפק יעקב שבא גם הליכה זו הוא עדיין על דעת לחזור, כי עדיין צריך לנגמור עוד תיקונים

[אמנם אצל יעקב אבינו, להלן בהמשך הפרשה דמיירי לאחר שכבר הוציא משם את כל הנשמות ע"י העקודים והטלואים, אז נאמר לו בציווי מפי הגבורה שוב אל אֶרֶץ אֲבוֹתֶיךָ וּלְמִוְלָדְתְּךָ וגו', שכבר הגיע באמת עת גאולתך. והסיבה היתה לפי שכבר השלים ובירר משם כל הניצה"ק ונשמות קדושות, ואף שהקב"ה לא אמר לו הלשון 'צא' מן הארץ הזאת, דהיינו שלא על דעת לחזור עוד לחרן, דעל זה מורה לשון 'ציאה', מכל מקום הבין דמסתמא הכוונה כן, לפי שכבר נגמרו כל התיקונים].

קסב

[דהנה] דער בורא כל עולמים האט אים געזאגט [נאָר] שוב אל אֶרֶץ מוֹלֶדְתְּךָ, [און] דאָרט שטייט נישט דער 'צא' מן האָרֶץ הַזֹּאת [מה שאמר אחר כך יעקב לרחל וללאה], דאָרט שטייט [עס] נישט, [ווייל] דער בורא כל עולמים האט אים נישט אַרויסגעזאגט, נאָר מ'האט זיך פאַרלאָזט [אז] ער וועט זיין אַ מִבֵּין דָּבָר מֵתוֹךְ דָּבָר, מ'האט אים געלאָזט ער זאל אַליין פאַרשטיין. [און] ער האט פאַרשטאַנען אַז מ'מיינט [אז] ער קען שוין גיין 'אינגאַנצן', [דהיינו כי] ס'דאָרף שוין נישט זיין דעִתּוֹ לַחֲזוֹר, ער קאָן 'אינגאַנצן' גיין.

קסג

נאָר פונדעסטוועגן [לא ידע זאת בבירור גמור אם כבר נגמרו כל התיקונים של הוצאת הניצוצות הקדושים, שהרי סוף סוף לא אמר לו הקב"ה בלשון 'ציאה', ורק יעקב בעצמו הוא ששיער כן. ולזה הוצרך לימלך גם עם רחל ולאח בדבר זה].

[והוא כענין וואָס] ס'שטייט [אצל משה רבינו] [יתרו ית, כא] וְאַתָּה תִּחְיֶה [ופירש"י] בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׁבָךְ, [און] פונדעסטוועגן האט ער געזאגט (דברים א, יג) וְיָדַעְתִּים לְשִׁבְטֵיכֶם, [ופירש"י]²² עטס, די וואָס האט אים מְגִדֵּל געוועזן, וועלן אים קענען [בעסער, לידע אם הוא ראוי לכך, להבחיר לשרת בסנהדרין]²³.

²² בפסוק הברו לכם אנשים חכמים ונבנים וידעו לשבטיכם ואשימם בראשיכם (דברים א, יג). פירש רש"י: וידעו לשבטיכם. שהם ניכרים לכם. שאם בא לפני מועטף בטליתו, איני יודע מי הוא ומאיהו שבת הוא, ואם הגון הוא. אבל אתם מכירים בו, שאתם גדלתם אותו, לכך נאמר וידעו לשבטיכם.

²³ ועיין מה שביאר רבינו בזה בדברי יואל בהעלותך (עמוד רעט, סוד"ה נאמר).



קסד

(וכמו כן ביעקב) האָט ער געקלערט [דאָלי יתכן] אפשר האָט ער נאָך דאָ עפעס צו טון, אפשר איז נאָך דאָ עפעס אַ ניצוץ [קדוש] דאָרט אין לָבֶן'ס הויז [שעדיין לא הוציא אותו].

קסה

ועבור זה נתייעץ ונמלך עם רחל ולאח, דיען היות מאז בבית לבן שמא יכירו יותר בענין הנשמות שהיו טמונים בבית לבן, אם עדיין נשאר כלום מה שצריך להוציא עוד משם

[ולכן] האָט ער געקלערט, [הרי] רַחֵל וְלֵאָה זענען דאָך אויפגעצויגן געוואָרן ביי אים, [און] זיי קענען אים בעסער, וועלן זיי בעסער דערויף קאָנען קומען [להשיג זאת, מכיון] ס'איז 'זייער' זאך [דהוא ענין שלהם יותר, להיות בקי בבית לבן].

קסו

כעין זה געפינט מען [בין] עובדיה'ן^{כד}, ער האָט אויך געזאָגט [נבואה] אויף [מפלת] אָדום, ווייל ער איז געווען אַ גַר אָדומי.

איבערהויפט דעס, איז דאָך טאַקע עַל פִּי פִּשְׁטוֹת [היה בזה צורך] מ'זאָל וויסן [אם באמת כבר נגמר להוציא הכל מן צאן לבן, ואז יתפרש כוונת ציווי ה' על יציאה גמורה שלא על דעת לחזור].

קסז

[ולכן] האָט ער זיי אוועקגערוּפֿן [השָׁדָה אֶל צֶאֱנוּ, כדן] ער זאָל וויסן וואָס דער פִּשְׁט איז [בציווי ה']. צי איז דער פִּשְׁט טאַקע, אַז דער בורא כל עולמים האָט געזאָגט זאָלסט גיין צוריק [לארץ ישראל], אָבער ער דאַרף נאָך צוריקקומען [לחַרן לאחר זמן]. צי איז דער פִּשְׁט טאַקע [אז] 'צא' מן הָאָרֶץ הַזֹּאת [בדרך יציאה גמורה, על דעת שלא לחזור עוד לחרן].

קסה

ישוב קושיא כו

ולזה הקדים ואמר להם כל ענין המאורע בהצאן, והאריך שהקב"ה סייע בידו להוציא משם הנשמות קדושות, וסיים ואמר מזה שהקב"ה אמר לו לשוב משם, ושלדעתי הכוונה בדברי ה' לומר עתה קום 'צא' מן הָאָרֶץ הַזֹּאת שלא על דעת לחזור, ושאל מהם אם גם דעתם כן בכוונת דברי הקב"ה

ער האָט זיי געזאָגט, מיין פִּשְׁט איז, [אין דעם וואָס] דער בורא כל עולמים האָט מיר געזאָגט שׁוּב אֶל אֶרֶץ מוֹלַדְתְּךָ אַזְוִי ווי ס'שטייט אין פסוק, [און] ער האָט געזאָגט, [לויט] אַזְוִי ווי איך פאַרשטיי, האָט מען מיר געזאָגט שׁוּי [דערמיט אויך אז] 'צא' מן הָאָרֶץ הַזֹּאת, אינגאַנצן, [באופן וואָס] ס'זאָל שׁוּי נישט זיין דַּעַתוֹ לַחֲזוֹר, [און] איך דאַרף שׁוּי נישט פרעגן גאַרנישט [פון לָבֶן היצט. און] נישט אַזְוִי ווי כ'האָב דעמאָלטס [בפעם הראשון] געזאָגט 'שְׁלַחְנִי וְאֶלְכָה. ער האָט אַזְוִי פאַרשטאַנען.

^{כד} כמבואר בגמרא סנהדרין (לט): חֲזוֹן עֲבֻדְיָה כַּה אָמַר ה' אֱלֹקִים לְאֲדֹם (עובדיה א, א). מאי שנא עובדיה לְאֲדֹם [ולא נתנבא נבואה אחרת]. אמר רבי יצחק, אמר הקב"ה, יבא עובדיהו הָדָר בין שְׁנֵי רִשְׁעִים [אחאב ואִיזְבֵּל] ולא למד ממעשיהם, וְיִנְבֵּא עַל עֲשׂוֹ הָרָשָׁע שְׁדָר בין שְׁנֵי צְדִיקִים [יִצְחָק וְרִבְקָה] ולא למד ממעשיהם. ○ אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משום רבי מאיר, עובדיה גר אָדומי הָיָה, וְהֵינּוּ דְאֶמְרֵי אִינְשֵׁי מִיגִיָּה וְכִיָּה אָבָא לִישְׁדֵי בֵּיה נְרָאָה, [פירש"י אבא, יער. מעצמו של יער יכנס בתוך הגרון, להיות בית יד, ויקצצו בו את היער].



קסט

ישוב קושיא במ

וממנעם זה הוסיף הכותב לומר ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו, כי כל השאלה היה על הבנת מעמד ומצב הצאן, אם עדיין נשאר שם מה להוציא ולתקן

איבערדעם שטייט ויקרא לרחל וללאה השדה אל צאנו, ער זאל זיי ווייזן וואס טוט זיך מיט די שעה, וויפיל נשמות [ישראל] ער האט [נאך] דארטן. זיי זענען דאך געווען נביאות^ה, זיי האבן דאך געזען אין פנימיות^ה [הדברים]. האט ער זיי ארויסגערופן אל צאנו, זאלן וויסן דעם מעמד [הצאן, והנשמות שהיו טמונים שם]. איבערדעם האט ער זיי געזאגט [כל הענין, וייל מיט דעם] האט ער געמיינט צו פרעגן 'דאס'.

קע

ישוב קושיא בנ

ועל השיבו רחל ולאה כי יפה הבין יעקב בכוונת דברי ה', והוא על יציאה גמורה שלא על דעת לחזור. וזה שהקדמו לומר העוד לנו חלק ונחלה [בבית אבינו, כי כבר נגמר כל התיקונים שבצאן לבן, ואין להם עוד שום עבודה להשלים שם בחוקי הנשמות

האבן זיי געענטפערט: מ'האב מיר שוין נישט וואס צו טון [דאך, וזה שאמר] העוד לנו חלק ונחלה [בבית אבינו וגו'], ס'איז נישטא [מער געבליבן דא] גארנישט גארנישט, גארנישט גארנישט גארנישט גארנישט. זאלסט וויסן דו ביסט גערעכט [אז] דער פשט איז קום 'צא' [מן הארץ הזאת, שלא על דעת לחזור עוד].

קעא

ישוב קושיא בה

ולזה אמרו ועתה 'כל' אשר אמר אלקים אליך [עשה, לרבות גם מה שלא נאמר לו בפירוש, והוא ענין היציאה גמורה שלא על דעת לחזור

[ועתה] 'כל' אשר אמר אלקים אליך [עשה], אפילו דעס וואס ער האט נישט ארויסגערעדט.

ער האט דאך נאר געזאגט שוב, ער האט דאך נישט ארויסגעזאגט ס'זאל זיין טאקע 'צא' מן הארץ, ס'זאל שוין נישט זיין דעתו לחזור. [אז] דו זאלסט אזוי גיין [שלא על דעת לחזור, און דו] זאלסט אים [לכן] נישט פרעגן^כ.

קעב

ישוב קושיא בר, וקושיא בה

[ומה שנאמר לשון 'ועתה' הן בלשון יעקב והן בלשון האמהות. הכוונה לומר כי עתה בפעם השני כבר נגמרו כל התיקונים, ועלינו לצאת לגמרי מכאן שלא על דעת לחזור. ולא כמו שהיה המצב בפעם הראשון שאז חשב יעקב לילך לארץ ישראל על מנת לחזור לשם אחר כך, לצורך השלמת התיקונים].

קעג

ישוב קושיא כו, וסיום ישוב קושיא בה

[און] ס'זאל זיין 'קום', מ'זאל זיך אויפשטעלן [און] מ'זאל גיין [לגמרי, וואס] דאס האט ער דאך נישט געוואוסט [בכירור, שהרי] מ'האט דאך נישט ארויסגעזאגט 'צא'. פונדעסטוועגן 'כל' אשר אמר אלקים, אזוי ווי דו האסט פארשטאנען דבר מתוך דבר,

^כ וכלשון המובא ברש"י בפרשתן (כט, לד): לפי שהאמהות נביאות היו וכו'.

^{כו} וז"ל הספרנו (לא, טז): כל אשר אמר אלקים בלבד עשה, נהג ולך, ואל תטול רשות.



אָזוי טאַקע ברויכסטו צו טון, אָזוי ווי דו האָסט געלערנט פֿשט ס'זאָל זיין 'צא' מן האַרץ הזאת.

וואָרן אונז האָב מיר שוין גאַרנישט וואָס צו ערוואַרטן דאָ, העוד לָנו חֵלֶק וְנַחֲלָה [בְּבֵית אַבְיֵנו], דאָ איז שוין נישטאָ וואָס צו טון¹⁷.

קער
ישוב קושיא ל

ואמרו פֿי כָּל הָעֵשֶׂר אֲשֶׁר 'הַצִּיל' אֱלֹקִים, לְכֹנֹת הַהִפְרָשָׁה שֶׁבְּצֵאן לָבָן, בְּלִשׁוֹן 'הַצִּלָּה'.
כי היה בזה גם ענין הצלה ממש, להציל את נשמות ישראל שהיו טמונים שם

איבערדעם האָבן זיי געזאָגט כָּל הָעֵשֶׂר אֲשֶׁר 'הַצִּיל', טאַקע מ'האָט מַצִּיל געווען [געראַטעוועט' כפשוטו]. איז דאָס נישט נאָר אָפּגעשיידט, [שהרין] מ'האָט דאָך פון זיינעם [משל לבן] נישט גענומען גאַרנישט. ער זאָגט נאָר אַזאַ לִשׁוֹן [דמשמע גם הפרשה וכפירש"י], ווייל לְמִרְאִית הָעֵינַן האָט עס אויסגעזען אַז ס'איז געווען הַפְּרָשָׁה פון זיינע שאַף, אָבער דער אַמֶּת האָט מען דאָס געוואוסט [שהוא ענין של 'הצלת' הנשמות השייכים באמת ליעקב], און לָבָן אַלִיין האָט אויך געוואוסט [שלא לקח משלו כלום], נאָר וואָס דען מ'האָט מַצִּיל געווען [אז] ער זאָל נישט קאָנען צורירן דערצו. [ס'איז] טאַקע אַ 'הַצִּלָּה' געווען, נישט נאָר בלויז 'הַפְּרָשָׁה'.

קעה
ישוב קושיא לא

ועל זה אמרו כי כל זה לָנו הוא 'וּלְבָנֵינוּ', והכוונה על הבנים של דורות העתידים, ובפרט במצרים, שהנשמות של דורות בני ישראל הוא שהוציאו מתוך הצאן והצילו אותם מן רשות לבן

[ועל זה אמרו] לָנו הוא, דאָס גיהער צו אונז, 'וּלְבָנֵינוּ', און פון דעם וועט זיין אונזערע קינדער, [דהיינו כי] אונזערע קינדער וועלן פון דעם אַרויסקומען, די דורות, די שפעטערע קינדער אין מִצְרַיִם [וואָס] ס'וועט זיין וַיִּפְּרוּ וַיִּרְבּוּ [ויגש מז, כז], וועט עס זיין פון דעם וואָס אונז האָב מיר דאָ 'מַצִּיל' געווען, דאָס וועט אַרויסקומען שפעטער. דעם האָבן זיי צוגעזאָגט לָנו הוא 'וּלְבָנֵינוּ'.
[און] דאָס איז געווען דאָס גאַנצע, דאָס איז דאָס גאַנצע [שמועס] געווען.

קעו
ישוב הקושיות בפסוק פֿי מָלְאוּ יָמֵי

הקדמה לשוב קושיא ט

דאָס איז דער פֿשט קען זיין [באומר פֿי מָלְאוּ יָמֵי].

קעו
הנה כתיב דָּבָר 'בְּעֵתוֹ' מֶה טוֹב, דכשבא עת רצון וזמן גאולה או שוב אין שליטה לכותות הסטרא אחרא, ואין להתיירא מהם. ולכן מובן מה שבפעם השני לא הוצרך עוד יעקב לטול רשות מלבן, רק ברח יעקב, כי כבר נפסק זמן שליטתו

[דהנה] דער פֿלל איז, דָּבָר 'בְּעֵתוֹ' מֶה טוֹב (משלי טו, כג). ווען די צייט איז, האָט ער

¹⁷ וז"ל הישמח משה בפרשתן: העוד לָנו חֵלֶק וְנַחֲלָה בְּבֵית אַבְיֵנוּ, הֲלֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבֵנוּ לוֹ. רצה לומר שאמר לוֹ הַשִּׁי" עֵתָה קוֹם צֵא, שכבר נלקט כל הניצוצין. וזה היה כוונת רחל ולאח באמרם העוד לָנו חֵלֶק וְנַחֲלָה, והבן. הֲלֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשְׁבֵנוּ לוֹ, דכל זמן שיש עוד ניצוצין הוא מתקרב, והבן. פֿי כָּל הָעֵשֶׂר וגו', כי גם בהצאן היה גלגולים כנודע, והבן.

נישט געפרעגט נאך אים. ווען ס'איז געווען די צייט [אז] ער ברויך צו גיין, דעמאלטס פרעגט ער נישט נאך אים, דעמאלטס איז שוין פארפאלן [שבתל כחו של לבן].

קעח

מה שאין כן עד הומן ההוא הוצרך להכניע עצמו, והוא פועל דמיוני למה שצריך לסבול עול הגלות בזמן הגלות. ובוה מובן במה שהלך מתחילה ללבן, ואין להקשות מה לו תועלת במה שברח מעשו אם הלך ללבן. דאו עדיין הוצרך לסבול גלות

נאָר דאָרט וואו ס'שטייט (בסוף פרשת תולדות) [אז] ס'איז געווען וַיִּבְרַח יַעֲקֹב בֶּחַ [מִפְּנֵי עֲשָׂו], שטייט [לשון בריחה, ולא לשון מלחמה וכדומה, ווייל] מ'טאָר נישט דוּחַק אֶת הַשָּׂעָה זיין. ער האָט געמוזט אַנטלויפֿן, וואָרן דעמאלטס איז נאָכנישט געווען די צייט [אז] ער זאָל ניצול ווערן פון עֲשָׂו' און פון לָבָן, ער האָט נאָך געמוזט ליידן גָלוּת, [ולזה אמרה לו רבקה] קום 'בְּרַח' לָךְ [תולדות כז, מג].

קעט

און לכאורה [הלא] ער איז געגאנגען צו לָבָן' [שביקש גם כן לעקור את הכל, ואם כן] וואָס איז דען אַ חילוק [במה שברח מן 'עשו', אם הלך 'ללבן'].

און וואו איז ער אַנטלאָפֿן, ער [עשו] האָט דען נישט געוואוסט [להיכן ברח].

קפ

נאָר וואָס דען, [הטעם בכל זה היה רק ווייל] מ'האָט נאָך געמוזט סובל זיין גָלוּת, ס'האָט נאָך אויסגעפעלט.

אָדער [ווייל] ס'איז געווען אַ פּוֹעַל דְּמִיּוֹנִי אויפֿן גאַנצן גָלוּת [שיגלו בניו לבין העמים].

אָזוי ווי דער מדרש זאָגט^{כט} [אז] וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מֵיִנְט מֵעַן דָּאָס גָלוּת, ס'האָט נאָך אויסגעפעלט [דער תיקון הגלות].

קפא

התחלת ישוב קושיא ט

וכמו כן בתחילת ביאתו הוצרך להמתין שבע שנים עד שלא נשא את רחל, אבל כשהגיע הזמן שבע שנים שאמרה לו אמו, שוב לא נתיירא כלום מתחבולות ורמיות של לבן שמא יעקב אתו מלישאנה, כי אז כבר הגיע הזמן והעת רצון לזה

נאָר וואָס'זשע דען, דעס נאָך די זיבן יאָר ווי ער האָט געזאָגט הָבָה אֶת אִשְׁתִּי, לכאורה איז דאָך אָזוי, עַל פִּי דִין איז אים [יעקב] געקומען [ליקח את רחל], נאָר [מיט] לָבָנ'ען האָט מען נישט געקאַנט טַענָה'ן עַל פִּי דִין, ער איז געווען [אז] דאָס רַמְאֻת [של] איז געווען אָזוי גרויס, ער האָט זיך געקאַנט אָן עֲצָה געבן [שלא כדין], ער האָט געקאַנט אויפטרעפֿן [תירוצים, און] חֲתוּמֵי תַּתִּירָה זיין [נגד הדין, ולכן דעס] ער זאָל האָבן

^{כח} הוא מלשון הפסוק בהפטורה דפרשת [הושע יב, יג] וַיִּבְרַח יַעֲקֹב שָׂדֶה אֲרָם וגו'. והוא כדכתיב בפרשת [לא, כא-כב] וַיִּבְרַח הוּא וְכָל אֲשֶׁר לוֹ וגו', וַיָּגֵד לָלָבָן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח יַעֲקֹב.

^{כט} בבראשית רבה (טח, א): רבי יהושע בן לוי פתר קריא בגלות [שמפרש הפסוק על ענין הגלות, דכל מה שאירע לאבות סימן לבנים]. 'וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע, הִיךְ מַה דָּאָת אַמְר (ירמיה טו, א) שֶׁלַח מַעַל פָּנָי וַיֵּצְאוּ. וַיֵּלֶךְ חֲרִינָה', הִיךְ מַה דָּאָת אַמְר (איכה א, יב) אֲשֶׁר הוֹגָה ה' בַּיּוֹם 'חֲרוֹן' אָפוּ. [ענין שם עוד בהמשך כל פסוקי הפרשה, דכל מה שנאמר בעיקב נאמר כעין זה בזמן החורבן].



טענות (אז) ס'קומט מיר, איך האָב אָפּגעאַרבעט (די זיבן יאָר), דאָס איז נישט קיין טענה געווען ביי לָבֵן, לָבֵן (מיט) דעם רַמְאוֹת. (המשך הענין בישוב קושיא ט, להלן באות קפט)

קפב

ביאור הפסוק: וְהִחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מָנִים [קושיא לב]

בביאור עֲשֶׂרֶת מָנִים, פירשו רבותינו ז"ל דהיינו ששינה תנאו ורמזהו מאה פעמים. ויש לדייק למה לא מצינו בפסוק מה היו כל אלו הרמזות הרבות שעשה לבן לעקב, ורק פתם בקצרה קלל חשבונם של הרמזות

'אינאיינוועגס' האָב איך אינזיין געהאַט, קאָן זיין [דער פשט אין פסוק] וְהִחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מָנִים (לא, ז מא). [דלכאורה] אין פסוק שטייט נישט קיין רַמְזוֹ וְרַמְיָהּ [במה החליף את משכורתו, רק] ס'שטייט עֲשֶׂרֶת מָנִים, [ולא נכתב] 'וואָס' האָט ער געטון דאָ. גאָר הונדערט מאָל [רמזה אותו] דְרָשׁוּנֶען חכמינו ז"ל, [אבער] 'וואָס' האָט ער געטון שטייט נישט [אין פסוק. וטעמא בעי, למה העלימה זאת התורה].

קפג

ישוב קושיא לב

אמנם יבואר על פי דברי הגמרא שאמר רבן יוחנן בן זכאי על דרכי הרמאים במקח וממכר, אוי לי אם אומר, שמא ילמדו הרמאין מזה יותר, אוי לי אם לא אומר, שמא יאמרו אין תלמידי חכמים בקאין כמעשה ידינו. ולבסוף אמרם, דכתיב כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופשעים יפשו. והיינו שהביע דחשש השני שמא יאמרו אין ת"ח בקיאים, הוא נוק יותר מחשש הראשון שמא ילמדו הרמאים

[נאָר] קאָן זיין, [דהנה] די גמרא זאָגט^ל, רבי יוחנן [בן זכאי] האָט געזאָגט אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר, אז איך זאל זאָגן דאָס רַמְאוֹת [של הרמאים. ווייל] איך האָב מוֹרָא [טאָמער] אז איך וועל זאָגן, וועלן זיך די רַמְאִים [אליין] אויסלערנען אויך צו טון [מער], און כ'האָב מוֹרָא [טאָמער] אז כ'וועל נישט זאָגן וועלן זיי זאָגן חֲכָמִים אין בְּקִיָּאִים בְּמַעֲשֵׂינֵינוּ.

ער איז געווען אין אַ סֶפֶק [מהאי טעמא, אם יאמר דרכי הרמאים, או לא יאמר].

[און] דערנאָך האָט ער זיך פּוֹשֵׁט געוועזן און ער האָט [יאָ] געזאָגט, [משום דכתיב (הושע יד, י) כי ישרים דרכי ה'] צדיקים ילכו בהם ופשעים יפשו. בהם.

קפד

קען זיין [ללמוד מזה, דהנה] וואָס איז געווען דער סֶפֶק, ער האָט געקלערט וועלעכס איז אָרגער, און וועלעכס איז מער. צי 'דער' חֲשֵׁש איז מער, אָז מ'וועט זיך אָפּלערנען, צי 'דער' חֲשֵׁש, [אז] מ'וועט זאָגן [כי חֲכָמִים] אין בְּקִיָּאִים. [ולבסוף] האָט ער

^ל בבראשית רבה (עג, ט): אמר רבי חייא רבה, כל דבר ודבר שהיה לָבֵן מְתֵנָה עִם יַעֲקֹב, היה חוזר בו עשרה פעמים למפרע, שנאמר (ל, ה) הֵן לוֹ. ורבנן אמרי מאה פעמים, שנאמר (לא, ז) וְאֶבְיָכֶן הֶהָלָב בִּי וְהִחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשֶׂרֶת מָנִים, י' פעמים י', דאין 'מנין' פחות מעשרה. וכן פירש רש"י (לא, ז): עֲשֶׂרֶת מָנִים, אין 'מונים' פחות מעשרה: מנים. לשון סכום, קלל החשבון, והן עשירות. למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים.

^{לא} בגמרא בבא בתרא (פט): מובא דרכי זהירות מלרמות במקח וממכר, ואיתא שם: אמר רבן יוחנן בן זכאי אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר, אם אומר שמא ילמדו הרמאין [פירש"י]: ומתוך כך יבואו לרמות יותר, ואם לא אומר שמא יאמרו הרמאין אין תלמידי חכמים בקאין כמעשה ידינו. ○ איבעיא להו, אמרה [רבן יוחנן לבסוף] או לא אמרה, [דמעיקרא הוה מספקא ליה אם יאמר או לא, ולבסוף מי איפשיט ליה]. אמר רב שמואל בר רב יצחק אמרה, ומהאי קרא אמרה, כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופשעים יפשו. [ופירש הרשב"ם: צדיקים ילכו בהם וזהו בהם שלא לרמות הכרית, ופשעים יפשו בהם, ילמדו לרמות].

געזען [אז] 'דער' חֲשֵׁשׁ איז אַרגער, ביי יעדן רַמָּאוֹת, [אם יאמרו שאין חכמים בקיאים, ולכן] האָט ער ליבער [יאָ] געזאָגט ל"ב.

קפה

אמנם לכן היה רמאי גדול כל כך, עד שאצלו החשש הראשון גדול יותר שלא ילמדו מדרביו האיד לרמות, ולכן העלימה התורה דרכי רמותיו של לכן, שלא ילמדו ממנו הרמאים שברורות הבאים האיד לרמות יותר, כי הם מעצמם אינם בעלי מוחות כל כך לידע מעצמם האיד לרמות באופן גדול כזה [אמנם] לָכֵן איז אַבער געווען אַזאַ מין רַמָּאי [גדול, שאצלו גדול יותר החשש שלא ילמדו ממנו, ולהעלים רמאותיו].

קפו

דער אָמֶת אַרײַן, די היינטיגע רַמָּאים זענען גרעסערע רַמָּאים פון לָכֵן ל"ג.
נאָר וואָס דען, זיי זענען נישט אַזעלעכע בַּעֲלֵי מוֹחֹת, [כי לכן] ער איז געווען דער גרויסער בַּעֲלֵי מוֹחֹת, [ולכן השיג האיד לרמות באופנים שונים כל כך, משא"כ זולתו שאינו בעל מוח כל כך, אינו עולה על דעתו כ"כ אופני ותחבולי רמאות].
[וממילא] אויף אַזאַ רַמָּאוֹת [שהיה עולה בדעת לכן] פֿאַלט מען נישט [איין 'היינט'], אויף אַזאַ רַמָּאוֹת, אויף אַזעלעכע רַמָּאוֹת פֿאַלט מען נישט.
דאָס איז דאָס מַזְל' [היינט].

[אָבער] ווען זיי העטן גיווען 'געזען' [כתוב בתורה] דאָס רַמָּאוֹת וואָס לָכֵן האָט געטון, העט נאָך אַרגער געוועזן.
[ולכן] די תּוֹרָה הִקְדוּשָׁה האָט דאָס נישט געטאַרט שרייבן, [על דרך] אוי לי אַם אומר, ביי דעם איז זיכער אוי לי אַם 'אומר', וואָרן אויף דעם [חֲשֵׁשׁ] אַז מ'זאָל נישט זאָגן אַין בְּקִיִּים [ליכא למיחש כאן ברמאותו של לכן], וואָרן 'זיי' זענען אויך נישט אַזוי בְּקִי אין דעם, אַזוי ווייט קענען 'זיי' אויך נישט.
ווען זיי העטן גיווען בְּקִי געווען, זאָל דער אייבירשטער שוּמֵר וּמַצִּיל זיין.

קפז

זיי זענען אַזוי אויכעט מער בְּקִי פון 'אונז' [ברמאות. ועוד] און די סְטָרָא אַחֲרָא פֿירט זי"ל [בדרכי רמאותם ורשעותם]. אָבער אף על פי כן לָכֵן איז געוועזן העכער [ברמאות] פון אַלעמען.

קפה

[וממילא] ווען ס'העט גיווען געשטאַנען דאָס רַמָּאוֹת וואָס ער האָט געטון, העט עס געווען אַן אומגליק פֿאַר די וועלט, [ווייל] זיי [הרשעים כהיום] העטן זיך גיווען אויסגעלערנט, זיי העטן עס גיווען געוואוסט.
[מה שאין כן] 'אַזוי' פֿאַלט נישט איין [פאר זיי, לרמות עד כדי כך. ווייל] ס'איז נישטאָ אַזעלעכע גרויסע מוֹחֹת [וואָס] זיי זאָלן פֿאַלן אויף אַזעלעכע רַמָּאוֹת וואָס ער [לָכֵן] האָט געטון.

^{ל"ב} ועיין בזה באורך בעל הגאולה ועה"ת (סימן יח).

^{ל"ג} נראה הכוונה שהם מזידים להרשיע ולהזיק יותר, על ידי תחבולות רמאותם.

^{ל"ד} עיין בזה בלשון רבינו בעל הגאולה ועה"ת (סימן לג).



קפט

המשך ישוב קושיא ט

ולפי האמור נוחא, דזהו מה שפירש"י כי מלאו ימי, שאמרה לי אמי, וכן לפשט השני שברש"י. דהכוונה שאמר ללבן שעתה כבר הגיע זמן נישואי רחל ליעקב, ומעתה לא יועיל לך שום עצה ותחבולה לעכבה ממני. ולזה לא פירש"י דהכוונה על ששלמו ימי העבודה, דבמענה זו לחדוד לא יועיל כולם נגד לבן הרמאי.

יהיה איך שיהיה, ער ויעקב, [אז] זאל אים זאגן ש'למו ימי עבודה, אז ס'קומט מיר מיט רעכט, על פי דין, העט ער [לבן] גיווען געהאט טענות, דאס רמאות [שלו] איז געווען אזוי גרויס [אז] ער האט געקאנט חותר תתירה זיין, ער וועט זיך אן עצה געבן ער זאל אויסדרייען, דריי אהין [און אהער, אז] ער וועט טענה'ן אהין און טענה'ן אהער, אז אזוי איז געווען די ארבעט [והתנאי], אהין ארבעט און אהער, ער העט גיווען גע'טענה'ט [אמתלאות שונות].

קצ

[נאך] יעקב אבינו האט אים עפעס אנדערש געזאגט.

ווילאנג קאנסטו דען מיט מיר טענה'ן, ווילאנג ביסטו שטארקער, [דאס איז נאך] ווילאנג ס'קומט נישט די צייט. [אבער אין] די רגע ווען ס'איז די צייט [אז] דער בורא כל עולמים זאל העלפן, דעמאלטס קענסטו נישט. דו קענסט נאך [עד שלא הגיע הזמן, אבער] דבר 'בעתו' מה טוב.

קצא

אזוי ווי ס'שטייט^{לה} אין מצרים ווען אידן זענען געוועזן, כיון שבא העת [לגאלם], לא עיכב הקדוש ברוך הוא אף רגע.

קצב

ווען די צייט איז, - רעכט [אז] איך טאר נאך נישט דווקא השעה זיין, אבער [הן עתה] ס'איז שוין די צייט - [לישא את רחל, לכן אמר לו] הבה את אשתי, ס'וועט נישט גיין גארנישט [קין שום טענה], דו האסט נישט קיין עצה, פארוואס, ווייל פי מלאו ימי, ס'איז שוין געקומען די צייט וואס די מאמע האט מיר געזאגט [בנבואה מאת ה',] ס'איז שוין די צייט, דו קענסט נישט זאגן גיי יא גיי נישט, איך זאג דיר זאלסטו וויסן - און אזוי איז דער אמת - אז ס'איז נשלם דער זמן.

קצג

און ווידעראום [לפשט השני שברש"י], ס'איז שוין בן פ"ד שנה, ס'איז שוין די העכסטע צייט [שהסכימו על זה מן השמים, ווייל] איך ברויך שוין שטעלן י"ב שבטים, ס'קען שוין נישט פארשפעטיגט ווערן, דאס איז 'מן השמים' צו זיין אינדערהיים, און וויבאלד אז ס'קומט די צייט, פרעג איך נישט נאך דיר, וועסט מוזן [מסכים זיין], וועט עס נישט גיין [אנדערש].

^{לה} במכילתא בא (פרשה יד): ויהי מקץ שלשים שנה [וארבע מאות שנה וגו'] יצאו כל צבאות ה' מארץ מצרים [בא יב, מא]. מגיד שמכיון שהזמן הגיע, לא עכבן הכתוב כהרף עין וכו'. ומה תלמוד לומר הוא הליילה הזה לה' (שם, מב), אלא הוא הליילה הזה שאמר הקב"ה לאברהם אבינו, אברהם אני גואל את בניך לעתיד לבא, וכשהגיע הקץ לא עכבן הקדוש ברוך הוא כהרף עין.

וברש"י בא (יב, מא): ויהי מקץ וכו'. מגיד שכיון שהגיע הקץ לא עכבן המקום כהרף עין. בט"ו בניסן באו מלאכי השרת אצל אברהם לבריו, בט"ו בניסן נולד יצחק, ובט"ו בניסן נגזרה גזירת בין הבתרים.

קצו

און פאַר דעם האָט ער [לבן] זיך דערשראָקן, [ווייל] ער האָט געוואוסט דעם אַמֶת, [וועגן] דאָס גרויסקייט פון יַעקב אָבינו.
ער האָט געקאָנט טענה'ן, ער האָט געקאָנט אַלדינגס טון. אָבער דאָס האָט ער אויך געוואוסט, אַז ווען ס'קומט די צייט דער בורא כל עולמים זאָל העלפן, [ער] זאָל שיקן די יְשועה פאַר צדיקים אַמתיים, בְּזכות אַבותינו הקדושים, ווען ס'קומט די צייט דעמאָלטס איז [בטל כל כוחם של הסטרא אחרא].
דאָס איז געווען זיין טענה [באומרו פי מלאו ימי].
איבערדעם האָט ער דאָס אַזוי געזאָגט.

קצה

אין הכי נמי, אים [ללבן] גייט נישט אָן אַז ס'איז די זַקנה, [און] מלאו ימי [שאמרו לו רבקה], ווי דער רמב"ן פרעגט.
נאָר וואָס דען, ער [יעקב] האָט אָבער געזאָגט, ער האָט געזאָגט דאָס זייניגע, וואָרן ער האָט געוואוסט אַז פאַר 'דעם' וועט ער מוֹרָא האָבן, אַז ס'קומט די צייט. וואָרן [כל כוחם] דאָס איז נאָר ווילאָנג ס'איז נישט הגיע הזמן, ס'איז נאָכנישט געווען דער עת רצון, אָבער ער האָט געזאָגט [שכבר הגיע הזמן לזה, ומעתה בטל כוחו של לבן לעכב בדבר].
איבערדעם דאָס איז דעם אַלעס.

קצו

איבערדעם איז רעכט וואָס רש"י כאַפּט אָן 'די' צוויי [טעמים].
רש"י כאַפּט אָן ליבער 'דעם' טעם אויף דעם מלאו ימי, ליבער ווי דעם אַנדערן טעם [ששלמו ימי העבודה]. איבערדעם איז [פאַר] רש"י מער נִיחָא געווען צו זאָגן דעם.

קצו

ברכת הקודש

דער באַשעפער זאָל העלפן:
ער זאָל דערלייכטן און דערפרייען אידישע הערצער.
ער זאָל דערלייכטן אידישע אויגן, מ'זאָל מיר זען דעם אַמֶת.
מ'זאָל מיר דבוק זיין אין די תּוֹרָה הקדושה, און אין דְרֶךְ הָאֱמֶת, [אויך דערווייל] ביז בִּיאַת הַמָּשִׁיחַ.
און בְּקֶרֶב [הַיָּמִים] זאָל מיר זוכה זיין צו בִּיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ.
מ'זאָל מיר זוכה זיין אינאיינעם אַקעגן צו גיין לִי [לקבל פני משיח, בהתרומוות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו אמן].

